ԱԶԳ

AZG
armenian newspaper

Նոյեմբեր 13, 1991
Չորեքշաբթի
Եօթերեայ թերթ.
Ա տարի, թիւ 78
գինը՝ 30 կ.

դասիչ՝ 69149
հասցէն՝ Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

ԽՍՀՄ ՆԳՆ զինծառայողները բողոքում են

Լեռնային Ղարաբաղում ծառայող չորս զինվորներ իրավական պաշտպանության խնդրանքով դիմել են ԽՍՀՄ գլխավոր դատախազին, ՌԽՖՍՀ Գերագույն խորհրդի զինծառայողների գործերով կոմիտեին եւ այլ հաստատությունների: ԽՍՀՄ ՆԳՆ ներքին զորքերի ավագ սերժանտ Սերգեյ Զասյադվոլկը, սերժանտ Իգոր Տիխոնովը, շարքայիններ Դենիս Մեդովը եւ Իգոր Կանոննիկովը բողոքում են Շուշի քաղաքի դատախազությունից, որը, ըստ զինվորականների, ցանկանում է փաստերի խեղաթյուրման միջոցով իրենց մեղադրել ծանր հանցագործության մեջ:

Ինչպես երեւում է զինվորների դիմումից, երկու ամիս առաջ նրանք, չստանալով վիրավորանքները, կռվել են տեղացի բնակիչների հետ: Դատախազության քննիչները նրանց առաջարկում են կամ ընտրել երկարատեւ բանտարկությունը կամ Շուշի հասցնել 4 հայ պատանդ, նախընտրելի է՝ ունեւոր: Ընդ որում, յուրաքանչյուր հայի համար ադրբեջանական կողմը խոստանում է վճարել 10 հազարական ռուբլի: ■

Զ. Բուշ-Լ. Տեր-Պետրոսյան հանդիպում Սպիտակ տանը

Ամերիկան չի ցանկանում ճանաչել Հայաստանի անկախությունը

12 նոյեմբեր 1991, առավոտյան ժամը 10
Մեր թղթակից Համլետ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆԸ հաղորդում է ԱՄՆ մայրաքաղաքից

Այսօր, տեղական ժամանակով ժամը 15-ին Վաշինգտոն է ժամանելու Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, նախագահական երդման արարողությունից ճիշտ մի քանի ժամ հետո կատարելով իր արտասահմանյան առաջին այցը: Նրան ուղեկցելու են արտգործնախարարի պաշտոնակատար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը, նախագահի օգնական Շահեն Կարամանուկյանը:

Վաղը, նոյեմբերի 13-ին, կեսօրից հետո Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Պետական դեպարտամենտում հանդիպելու է փոխարտգործնախարար Լոուրընս Իգլբըրգըրի հետ, քանի որ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքըրը խաղաղության առաքելությամբ գտնվում է Միջին Արեւելքում: Այնուհետեւ նույն օրը, ժամը 17-19-ը սենատի Եվրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության հանձնաժողովը ճաշկերույթ է տալու ի պատիվ նախագահի: Հաջորդ օրը, նոյեմբեր 14-ին, առավոտյան ժ. 10-11:30 Տեր-Պետրոսյանն անցկացնելու է սենատորներ Ջորջ Միչելի եւ Բոբ Դոուլի ընկերակցությամբ: Կեսօրից հետո, ժամը 15:30-ին նախագահ Բուշը Կապիտոլիումի Չվածեւ սրահում ընդունելու է Հայաստանի նախագահին, լինելով օտարերկրյա առաջին բարձրաստիճան պաշտոնյան, որ առիթ է ունենալու շնորհավորել նորընծա ղեկավարին:

Այնուհետեւ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը մեկնելու է Կանադա եւ ուրբաթ, նոյեմբեր 15-ին, Օտտավայում հանդիպելու է վարչապետ Բրայան Մալրունիի հետ: Նախատեսվում են նաեւ հանդիպումներ ամերիկահայ կազմակերպությունների ղեկավարների հետ:

Նախագահը ԱՄՆ է այցելում ոչ Բուշի հրավերով, կիսապաշտոնական կերպով: Հայտնի է, որ Միացյալ Նահանգները չի ցանկանում ճանաչել Հայաստանի անկախությունը: Նա դեռեւս նայում է Մոսկվային: Ազգային անվտանգության գծով նախագահ Բուշի խորհրդական Բրենտ Սքոուկրոֆտը այս հարցով պատասխանելով Հայաստան որպես հանրապետության դիտորդ այցելած կոնգրեսական Լիմանին, միանշանակ հայտնում է, թե «մենք կանխատես ենք համարում ճանաչել Հայաստանի եւ այլ հանրապետությունների անկախությունը, երբ Միությունը եւ հանրապետությունները ձեռնամուխ են եղել իրավասությունների բաժանմանը: Նախագահը գտնում է, որ Միացյալ Նահանգները չպետք է միջամտի այդ ընթացքին, նախքան վիճելի շատ հարցեր չհստակվեն»: Սակայն, շարունակում է նա, մեր կողմից առանձին հանրապետությունների ճանաչումը կախված է, թե որքանո՞վ են նրանք խաղաղ կերպով եւ փոխադարձ համաձայնությամբ անջատվում Միությունից:

Թե ինչի՞ մասին են խոսելու երկու նախագահները, հայտնի չէ: Ամերիկյան թերթերը եւ լրատվական շրջանակները առայժմ լռում են: Ոչ մի խոսք չի ասվում նույնիսկ այցելության մասին: Մեր բոլոր փորձերը՝ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալ Հայաստանի լիազոր ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Արզումանյանից, ապարդյուն անցան նրա չափազանց զբաղվածության պատճառով:

Հայտնի է, որ ամերիկյան պետական շրջանակներում Տեր-Պետրոսյանը հարգանք է վայելում որպես հետեւողական ժողովրդավար: Սակայն, ինչպես երեւում է Սքոուկրոֆտի վերոհիշյալ հայտարարությունից, նախագահի հմայքը եւ Հայաստանի անկախության հռչակումը դեռեւս բավարար պայման չեն կրկնելու Բալթյան երկրների փորձը:

Այցի կազմակերպիչներից մեկը՝ Հայկական համագումարի հանրային գործերի վարիչ Քերոլ Ուզունյանը «Ամերիկայի ձայնին» տված հարցազրույցի մեջ ասում է, թե *«շատ ուրախ ենք, որ հանդիպումը կայանալու է այժմ: Մենք այն համարում ենք որպես մի ապացույց ճանչելու այն փաստը, որ պետք է ճանաչել ու համագործակցել խորհրդային հանրապետությունների հետ, որովհետեւ կենտրոնը փլուզվում է, կամ ինչպես ասում են արդեն իսկ փլուզվել է եւ անհրաժեշտ է, որ հարաբերություններ հաստատվեն այն հանրապետությունների հետ, որոնք արդեն իսկ անկախություն են հռչակել, ինչպես օրինակ Հայաստանը»:*

Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության նախագահ տիկին Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնը նույնպես լավատեսորեն է տրամադրված: Նա ասում է, որ սա Հայաստանի Հանրապետության միջազգային ճանաչման առաջին քայլերից է:

Ամերիկյան մի այլ գործարար՝ Գեւորգ Հովնանյանը գործնական սպասելիքներ չունի հանդիպումից, նկատի ունենալով անկախության ճանաչման վերաբերյալ ամերիկյան պաշտոնական կարծիքը, սակայն նա նույնպես Բուշի կողմից Հայաստանի նախագահին ընդունելը համարում է կարեւոր քայլ եւ կարծում, որ դա լավ հետեւանքներ կունենա: Նյու Յորքի ս. Վարդան եկեղեցում կիրակնօրյա ժամերգության եկած շատ հայեր արտանց ուրախ էին նախագահի այցի առթիվ:

Սակայն մտահոգություններ էլ կան, մանավանդ՝ կապված նախորդ այցելության փորձի հետ: Նյույորքաբնակ մի հայ՝ Պիեռ Փափազյանն ասում է, թե ավելի լավ կլիներ, որ Տեր-Պետրոսյանն ԱՄՆ այցելեր նախագահ Բուշի կամ պետքարտուղար Բեյքերի հրավերով: ՄԱԿ-ում հավատարմագրված հայազգի լրագրող Ֆլորանս Ավագյանը ոգևոր է մամուլի լռությունից: Նա ավելի շատ սպասում է տնտեսական օգնություն, սակայն նաեւ հույս ունի, որ շուտով Հայաստանը դեսպանություն կունենա Վաշինգտոնում եւ ներկայացուցիչ՝ ՄԱԿ-ում:

Սփյուռքահայ ճանաչված գործիչ Երվանդ Ազատյանը, որ քննադատել էր Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի նախորդ, ճիշտ մեկ տարի առաջ կատարած այցի կազմակերպումը, այս անգամ նույնպես կասկածանք է հայտնում անհրաժեշտ նախապատրաստական աշխատանքների վերաբերյալ, մանավանդ՝ լրատվական շրջանակներում: Մյուս կողմից, նկատի ունենալով Հայաստանի ներկայիս ծանր վիճակը, գազի եւ էլեկտրականության խափանումները, մոսկովյան իշխանությունների անտարբեր կեցվածքը Ադրբեջանի կամայականությունների հանդեպ, նշում է, թե Տեր-Պետրոսյանը պետք է ամերիկյան հանրային կարծիքին պարզելով ասի, որ սա երկրորդ ցեղասպանություն է: ԱՄՆ-ը չի կարող մի կողմ քաշվել, ասելով թե դա Խ. Միության ներքին գործն է, երբ 3,5 մլն. ժողովուրդ սովամահության է դատապարտված: ■

Հայաստանի առաջին նախագահի երդումը

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 11, 1991 թ., առավոտյան ժամը 11:00: Հայաստանի խորհրդարանի դահլիճը Կալիֆոռնիայից ժամանած Արփիար Ջանոյանի ձեռքով հարդարվել է եռագույն դրոշներով: Հնչում է հանրապետության օրհներգը: Հայաստանի խորհրդարանի նախագահի առաջին տեղակալ Բաբկեն Արարքցյանը կարճ ելույթով բացում է Հայաստանի Հանրապետության նախագահի երդման արարողությանը նվիրված խորհրդարանի հատուկ նիստը:

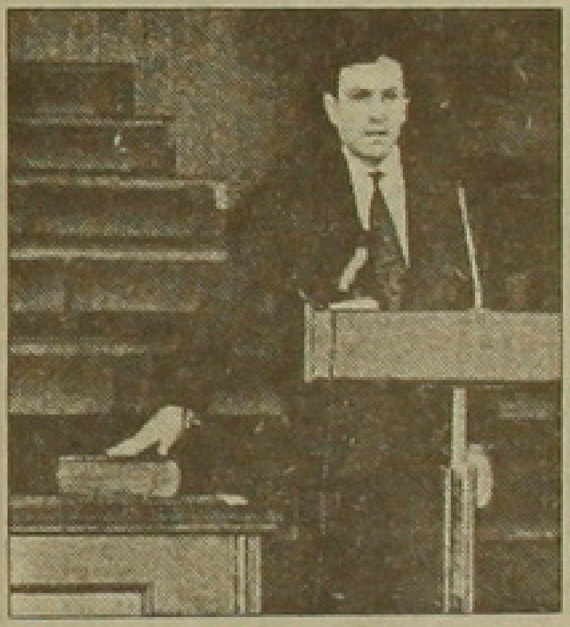

Գրակալի վրա է Մատենադարանում պահպանվող 7-րդ դարի Վեհամոր Ավետարանը: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը մեկ ձեռքը Ավետարանին դրած՝ տրամադրիչ կեցվածքով, հանդարտորեն արտասանում է երդման բնագիրը: Ամենայն հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինը օրհնում է նրան:

Ծրագրային ելույթով հանդես է գալիս նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանը: Ելույթից հետո տոհմիկ զինագործ ընտանիքի ազնվագույն ներկայացուցիչ, 95-ամյա Արամ Չիֆթչյանը նրան է նվիրում հուշանվեր զենք:

Հանդիսավոր նիստի ավարտին տեղի է ունենում հյուրասիրություն, որի ընթացքում պատգամավորները ու հյուրերը շնորհավորում են նախագահին եւ փոխնախագահին: Եւ մինչ խորհրդարանում տեղի էր ունենում արարողությունը, դրսում, ԱԻՄ-ականների մի փոքր խումբ... սեւ դրոշներով էր արտահայտում իր կեցվածքը: ■

Լրատվություն՝ ընդհարումների գոտուց

Նոյեմբերի 12-ին Ադրբեջանի եւ Հայաստանի լիազոր պատվիրակությունները Ռուսաստանի եւ Ղազախստանի դիտորդների մասնակցությամբ անցկացրեցին առաջին խորհրդակցությունը լրատվության եւ մամուլի հարցերով: Դրանով իսկ սկիզբ դրվեց հայ-ադրբեջանական ընդհարումների գոտում իրադարձությունների զարգացման մասին պաշտոնական հաղորդագրություն նախապատրաստելու բանակցություններին, ինչը նախատեսված էր սեպտեմբերի 23-ին Ժելեզնովոդսկում ստորագրված պայմանագրով:

Ադրբեջանի պատվիրակության ղեկավար Ռասիմ Աղաեւը «ԻՖ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում ասաց, որ խորհրդակցության աշխատանքի ընթացքը հիմքեր է տալիս հուսալու, որ չխախտելով մամուլի մասին օրենքը, կողմերն ի վիճակի կլինեն պաշտոնական օբյեկտիվ լուրեր հաղորդել ընդհարումների գոտուց:

Հայաստանի պատվիրակության ղեկավար Սամվել Շահմուրադյանը հաղորդեց «ԻՖ»-ին, որ խորհրդակցության կոնստրուկտիվ բնույթը ակնհայտ է, ինչպես որ ակնհայտ է կողմերի շահագրգռվածությունը՝ հասնելու տեղային նպատակի՝ հայ-ադրբեջանական սահմանում տեղի ունեցող դեպքերի մասին պաշտոնական լրատվության առավելագույն օբյեկտիվությանը: ■

«ALARKO»-ի տնօրենը Երեւանում

Օրերս Երեւանում էր գտնվում Թուրքիայի «Alarko holding» հայտնի բաժնետիրական ընկերության տնօրեն Իցհակ Ալաթոնը: Իր մեկօրյա այցի ընթացքում նա հանդիպեց Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի պաշտոնակատար Հրանտ Բագրատյանին, ներկա եղավ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի երդման արարողությանը, այնուհետեւ ծանոթացավ Երեւանի տեսարժան վայրերին, այցելեց կոնյակի գործարան: ■

Խորհրդաժողովի լուսանցքներում

Մադրիդի խորհրդաժողովի պաղեստինյան պատվիրակության կազմում կար նաեւ մի հայ պատմաբան՝ Ալբերտ Աղազարյանը, Իսրայելի Բիր-Զեյթ արաբական համալսարանի դասախոսներից: Լրագրողների այն հարցին, թե ինչ է զգել մասնակիցների անհատական տեղեկանքի «Ազգությունը» հարցի դիմաց, նա պատասխանեց. *«Ես գրեցի, ազգությունս կորոնվի Մադրիդում»:* ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԱԿ-ի հովանավորության տակ 23 երկրների մասնակցությամբ ստեղծված խաղաղապահ ուժերի առաջին զորամիավորումը կիրակի օրը բռավ Կամբոջա. դա ավստրալական զինվորների խումբն էր, որ մյուս ուժերի հետ պիտի փորձի 13 տարի տեւած քաղաքացիական պատերազմից հետո խաղաղություն հաստատել այնտեղ: Իրենց հերթին, Մ. Նահանգների ներկայացուցիչները երկուշաբթի օրը հասան Պնոմ Պեն, 16 տարի տեւած դիվանագիտական խզված հարաբերությունները վերահաստատելու նպատակով: Մյուս կողմից, Սիհանուկ իշխանը, որ գլխավորելու է Կամբոջայի ժամանակավոր կառավարությունը, այսօր ժամանելու է Պեկին:

Ամերիկյան ու գերմանական հրեաները դիմեցին Գերմանիայի իշխանություններին՝ նեոնացիստներից իրենց եւ օտարերկրացիներին պաշտպանելու պահանջով: Անցած շաբաթ օրը Հալլեյում եւ Լայպցիգում նեոնացիստները երթեր էին կազմակերպել՝ նշելու համար 1938-ին հրեաների դեմ կատարված «կիսալուսնաթոս» ջարդերի տարեդարձը: Հաջորդ օրը, որպես պատասխան, ավելի քան 100 հազար գերմանացիներ ցույց էին կազմակերպել ռասայական անհանդուրժողականության դեմ բողոքելու համար:

Իրաքի կառավարության զորքերը երկուշաբթի օրը հարձակվեցին Էրբիլ քաղաքի քրդական ապաստարանների վրա, վիրավորելով նրանցից երեքին: Բախումներից մեկի ընթացքում ամերիկյան օդուժի ինքնաթիռները ցածրից թռիչք կատարեցին իրաքյան դիրքերի վրա, ըստ երեւույթին՝ իրենց ներկայությունը արտահայտելու համար քրդերին:

Արեւմտյան կիսագնդի երկրների մի պատվիրակություն ժամանեց Հայիթիի միջազգային օդանավակայան, որտեղ հանդիպեց պաշտոնանկ եղած նախագահ Արիստիդեի հակառակորդների բողոքի ցույցերին: Պատվիրակությունը ձգտում է Արիստիդեին վերահաստատել իր պաշտոնում:

Հայտարարելով 1995-ին իր պաշտոնավարության ավարտից հրաժարվելու մտադրության մասին, նախագահ Միտերանն առաջարկեց բարեփոխություններ մտցնել Ֆրանսիայի սահմանադրության մեջ, որոնց շարքում նախատեսվում է 7-ից 5-ի վերածել նախագահի պաշտոնավարության ժամանակաշրջանը:

Անգլիայի գիտնականները հաղորդեցին այն մասին, թե իրենց հաջողվել է էներգիա ստանալ միջուկային վերահսկված միացումից, առաջին անգամ ռեակցիա առաջացնելով դեյտերիում-տրիտիումի մեջ:

Երկուշաբթի օրը Բաքվում Թուրքիայի գլխավոր հյուպատոս Ալթան Կարամանօղլուն նախագահ Մութալիբովին հանձնեց թուրքական կառավարության պաշտոնական հայտարարությունը Ադրբեջանի անկախության ճանաչման մասին: Նույն օրը տեղի է ունեցել հեռախոսային զրույց Մութալիբովի եւ Թուրքիայի նախագահ Օզալի միջեւ: ■

digitised by A.R.A.R.@

...Եվ «զարմանահրեշ» այլ բաների մասին

Մի արձագանքի առիթով

Այս տարվա մայիսի 25-ին հրապարակելով *«Հրանտ Ոսկանյանի, Կարեն Դեմիրճյանի և այլոց մութ գործերի կենդանի վկան կամ հայկական «Ծովահրե՞շ»...»* հարցազրույցը արդարադատության ավագ խորհրդական Արմեն (Պուշկին) Սերոբյանի հետ, խմբագրությունը նշել էր, որ եթե այն մարդիկ, որոնց մասին խոսում և մեղադրանքներ է ուղղում Արմեն Սերոբյանը, *«ցանկանան արդարանալ, պատասխան խոսք ասել՝ խմբագրությունը պատրաստ է բերել էջերը նրանց տրամադրել, առավել ևս այս բնույթի անդրադարձի»*: Այժմ կարելի է բացահայտել, որ այդ «խմբագրության կողմից» հետգրության հեղինակն էլի ես էի՝ հարցազրույցը վարողը: Եվ այդ հարցազրույցը նախաձեռնելիս հիմնական մտահղացումն էլ այդ էր՝ «մաֆիաների պատերազմ» անվանյալ իրադարձությունների մասին խոսակցությունը վերսկսելով փորձել բարձրացնել այդ ժամանակաշրջանի որոշ դեպքերի վրա իջած վարագույրը...

Ինչևէ, ոչ կուսկենտկոմի բաժնի վարիչ Մանվել Դավթյանը, ոչ Սուրեն Օսիպյանը, ոչ Կարեն Դեմիրճյանը չարձագանքեցին այս հրապարակմանը, իսկ Հրանտ Ոսկանյանը հրաժարվեց այս կապակցությամբ հարցազրույց տալ «Ազգ»-ի թղթակից Հակոբ Ասատրյանին: Ու նշված անձանցից ոչ մի զրպարտության համար դատի չտվեց Արմեն Սերոբյանին, չփորձեց քրեական պատասխանատվության ենթարկել «Ազգ» եռօրյան...

Հրապարակումից 5 ամիս անց, երբ նույնիսկ ես էի սկսում մոռանալ այդ չիրականացած մտահղացմամբ հարցազրույցի մանրամասները՝ անակնկալ կերպով արձագանքեց գրող, դոկտոր, պրոֆեսոր Արսեն Հարությունյանը (տես՝ «Ազգ», 6 նոյեմբերի, «Հայկական «Ծովահրեշի» և «Զարմանահրեշ այլ բաների մասին»), որը, ենթադրելի է, ոչ մի կապ չունի հրապարակման մեջ պայմանականորեն «մյուս կողմ» անվանյալ հասկացության հետ:

Այդ պատասխանից դատելով, Արսեն Հարությունյանը քաջատեղյակ է Գերագույն դատարանի *«չհրկիզվող պահարաններում պահվող Պ. Սերոբյանի կատարած հանցանքների անհերքելի ապացույցներին՝ բազմահատոր քրեական գործին»*, որը կարծեմ ընդամենը 80 հատոր է կազմում, իսկ հարցազրույցի հեղինակը նման նախանձելի ընթերցասիրություն հանդես չի բերել ու գոնե չի կարդացել *«1991 թ. մայիսի 22-ին «Ձայն Օրինաց» թերթում տպագրված հոդվածը, որտեղ պատկերված է Պուշկին Սերոբյանի դիմանկարը»*: Նշեմ, որ այդ հոդվածի հեղինակն էլի նույն ինքը Արսեն Հարությունյանն է, այլ ոչ «չհրկիզվող պահարանների» տերերը... Հարկ է այսքանով սահմանափակվել, որովհետև որևէ մեկի «դիմանկարը պատկերելը» ոչ իմ գործն է, ոչ Արսեն Հարությունյանի կամ այլ անձի:

Իմ գործն այս դեպքում ինձ բաժին հասած մեղադրանքներին պատասխանելն է. *«Ինչո՞ւ հարցազրույց վարողը «այքարող» է արել այս լուրջ հանցանքների տիրոջ անցյալը», «ողջ հարցազրույցի ընթացքում լրագրողը ոչ մի տեղ չի նշում, որ իր հետ զրուցողը նախկինում քրեական ծանր հանցանքներ է գործել: Փոխարենը՝ ոչնչով չապացուցված հայտարարություններ, որ Սերոբյանը պայքարել է նոմենկլատուրային մաֆիայի դեմ, այդ պատճառով նրան ձերբակալել են»*:

Գրող, դոկտոր, պրոֆեսոր Արսեն Հարությունյան, ավելի ուշադիր կարդացեք այն, ինչի մասին պատրաստվում եք հոդված գրել: Այդ դեպքում միգուցե հարկ չլինի *«տարրական պատասխանատվության»* դասեր տալ ու հրապարակավ համարյա քրեորեն դատապարտելի մեղադրանքներ ներկայացնել. *«սա կեղծիք է և խաբեություն՝ քրեական հանցանքները քողարկելը»*:

Ձեզ *«բավական զգայացունց»* թվացած վերնագրի անմիջապես ներքևում նշված է. *«Արմեն (Պուշկին) Սերոբյանը դատապարտվել էր 14 տարվա ազատազրկման՝ կաշառակերության և ապօրինի զենք կրելու համար (նախաքննության ժամանակ 17 մեղադրանք էր առաջադրված)»*: Ճիշտ է, այստեղ թվարկված չեն մյուս 3 հոդվածները, որոնցով դատապարտվել է Արմեն Սերոբյանը, բայց եթե սա իմ հարցազրույցում միակ վրիպակն է, ապա Ձեր ամբողջ հոդվածի առանցքը, հենակետը շատ ավելի խոշոր մի «վրիպակ» է: Կամ 5 ամիս առաջ եք կարդացել այդ հարցազրույցը և մոռացել, որ Ձեր ամենամեծ փաստարկը՝ *«բավական է միայն հիշատակել, որ (...) Պուշկին Սերոբյանը մի շարք քրեորեն հետապնդելի հանցանքների համար դատապարտվել է ազատազրկման 14 տարի ժամանակով»* հարցազրույցում առաջին հերթին է հիշատակված, կամ էլ սպասում էիք, որ ընթերցողները 5 ամիս անց բնականաբար մոռացած կլինեն հարցազրույցը և չեն կասկածի Ձեր վկայակոչած փաստերի իսկությանը: *«Մի՞թե հնարավոր է Պ. Սերոբյանին ներկայացնել ընթերցողին որպես «նոմենկլատուրային մաֆիայի դեմ պայքարող մարտիկի և նրանց «զոհի», «նախկին մաֆիայի դեմ պայքարելու լավագույն միջոցը մի՞թե նախկին քրեական հանցագործին սուտ հերոս «սարքելն» է և դեռ մի բան էլ ավելին»*... Հարցազրույցի նախաբանում առկա «նոմենկլատուրային մաֆիայի զոհի» և նման 1-2 արտահայտություններ են Արմեն Սերոբյանի դիմումներից և 1989 թ. սեպտեմբերի 16-ին ԳԽ նստաշրջանում Հայկ Քոթանջյանի կողմից հրապարակված նամակից: Իսկ ընդհանուր առմամբ, հարցազրույցի իրական միտվածության վերաբերյալ կասկածներ չէին լինի, եթե այս արձագանքն այսքան ուշացած չլիներ, թերթն ընթերցողների ձեռքի տակ լիներ ու հնարավորություն լիներ ուշադրություն հրավիրելու այդ հարցազրույցի շեշտադրումներին, լրագրողի հարցերի բնույթին և այլն:

«Լրագրող Իսրայելյանը միշտ էլ չունի գոնե ձևի համար հետաքրքրվել նրա քրեական անցյալով», «արդյոք հարցազրույցը վարող Աննա Իսրայելյանին հայտնի՞ է, թե (...) այդ անձնավորությունը ինչպիսի «փառահեղ» քրեական անցյալ ունի, նաև՝ ինչ ներկա ունի այժմ»՝ մի կողմ թողնենք այսպիսի հարցադրումների «ողջ բույրը», ինչպես իմ ընդդիմախոսն է մի կողմ թողնում այդ հարցազրույցից բուրող *«սենսացիայի և մեղադրանքների ողջ բույրը»*: Ի դեպ, եթե լրագրողը խնդիր է տեսնում, կարող է հարցազրույց վարել շատ ավելի «փառահեղ» քրեական անցյալ ունեցող մեկի հետ: Եվ մեկ անգամ ևս նշեմ, որ հարցազրույցը նախաձեռնելիս ու անցկացնելիս խնդիր չունեի որևէ մեկի «փառահեղ» քրեական անցյալն ու ներկան ներկայացնելու, (ինչպես էլ ոմանք նեղանձնական շահերից բխող զորեղ ցանկությամբ թելադրված այդպիսի հարցադրումներ ներկայացնեն) և շատ եմ ցավում, որ «Հրանտ Ոսկանյանի, Կարեն Դեմիրճյանի և այլոց մութ գործերի...» հրապարակման սահմանները Արսեն Հարությունյանի միջամտությամբ նեղացվեցին ու վերածվեցին միայն բացվելիք դռան բանալու, միայն «կենդանի վկայի»՝ Արմեն Սերոբյանի անձի քննարկման...

ԱՆՆԱ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

«Ձայն օրինաց» թերթի 22-29 մայիսի 1991 համարում լույս տեսած «Երրորդը, թե ավելորդը» հոդվածում Ա. Սերոբյանին վիրավորանք հասցնելու համար և այս վերջինի հայտարարության հիման վրա Սպանդարյան շրջանի ժողդատավոր Ե. Դանիելյանը Ա. Մ. Հարությունյանի նկատմամբ քրեական գործ է հարուցել ՀՀ քրեական օրենքի 132 հոդվածի 2-րդ մասով: Գործը հանձնված է նախաքննության:

Ի՞նչ պետք է հայտարարի Արմենպրեսը

«Արմենպրեսն արդեն սպառել է իրեն, այն պետք է լուծարել», վերջերս լրագրողների շրջանում հաճախ կրկնվող այս միտքը առիթ է տալիս, որպեսզի ավելի լրջորեն մոտենանք Հայաստանի թերևս միակ պետական լրատվական գործակալության գործունեությանը:

Արդեն իսկ կատարվում են որոշակի փոփոխություններ. գործում է միջազգային բաժինը, ստեղծվում է *«Արմենպրես-միդեա»* լրատվական բաժինը, կապեր են հաստատվում արտասահմանյան մի շարք գործակալությունների հետ, բայց և՛ տեխնիկական, և՛ կադրային, և՛ ֆինանսական, և՛ կառուցվածքային ներկա իրավիճակը խոչընդոտում է առաջընթացին:

Արմենպրեսի այսօրվա կարգավիճակն ինքնին հետաքրքրական է: Ինչո՞ւ: Նախարարների խորհրդին կից պետական լրատվական գործակալությունն այլևս կառավարական ֆինանսավորում չի ստանում:

Եթե համեմատենք աշխարհում գործող մոտ 200 ամենատարբեր լրատվական գործակալությունների հետ, ապա Արմենպրեսն այդ շարքում կզբաղեցնի յուրօրինակ տեղ: Աշխարհի մեծ ու փոքր գործակալությունները իրենց ֆինանսավորման ձևով բաժանվում են մի քանի խմբի. առաջին. գործակալություններ, որոնք ֆինանսավորվում են կառավարության կողմից և կատարում են իշխանությունների պահանջները: Դրանք հիմնականում նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների, նախկին սոցերկրների, ինչպես նաև Աֆրիկայի, Ասիայի միապետական կառավարման կառուցվածք ունեցող երկրների գործակալություններն են: Եվրոպական զարգացած երկրների մի մասում, կառավարական հովանու տակ գործող գործակալություններին զուգահեռ կան նաև անկախ և մասնավոր գործակալություններ, ինչպես օրինակ Պորտուգալիայում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Մեծ Բրիտանիայում: Երկրորդ ձևը բաժնետիրական ընկերություններն ու ընկերակցություններն են կամ կոոպերատիվ միավորումները, որոնք տարածված են գրեթե բոլոր զարգացած կապիտալիստական երկրներում:

Նույն Ռոյթերը, կամ Ասոշիեյթըդ Պրեսը, Ֆրանս Պրեսը, Կիոդո Ցուսինը, որոնք նաև համաշխարհային գործակալություններ են, ստեղծվել և գոյատևում են բաժնետերերի ավորման, կոոպերատիվ և առևտրական հիմունքներով: Կառավարությունները գնել են այդ գործակալությունների բաժնետոմսերի այն ծավալը, որը նրանց կբավարարի իրենց պաշտոնական ինֆորմացիան տարածելու համար:

Սրանց զուգահեռ կա նաև երրորդ ձևը. սեփական մասնավոր գործակալությունները, որոնք իհարկե կոչվում են անկախ, բայց երբեմն ներկայացնում են տարբեր քաղաքական հոսանքների, օր.՝ Հնդկաստանում, Բանգլադեշում, Լիբանանում: Գոյություն ունեցող ձևերից ո՞րն կարող է համապատասխանել Արմենպրեսը: Թերևս բաժնետիրական ընկերությունը: Բացատրեմ ինչո՞ւ: Այն բաժանորդները, ովքեր դժգոհ են Արմենպրեսի տված ինֆորմացիայից, դառնալով բաժնետերեր, կարող են նպաստել նոր տիպի գործակալության ստեղծմանը: Այն է, ըստ միջազգային փորձի, կարելի է սահմանել որոշակի տոկոս, որից բարձր ոչ մի բաժնետեր բաժնետոմս գնելու իրավունք չի ունենա: Եվ կառավարությունը, և՛ տարբեր թերթեր, ամսագրեր, ռադիոն ու հեռուստատեսությունը, մամուլ կենտրոնները կարող են հավասարապես շրջանառության մեջ դնել այն լրատվությունը, որը չի հակասում ստեղծված գործակալության պահանջներին: Դա որոշ չափով կօգնի լուծելու նաև կադրերի, օպերատիվ ինֆորմացիայի փոխանակման հարցերը: Ճիշտ է, առաջինի համար դեռևս կպահանջվի լուրջ ժուռնալիստական դպրոցի հիմնում, բայց ֆինանսական բարենպաստ պայմանները կարող են պատճառ դառնալ՝ ներգրավելու հանրապետության ոչ թե շատ փորձ ունեցող, երիտասարդ ուժերին: Բացի այդ, բաժնետիրական կարգը կօգնի համակարգելու բաժնետերերի մոտ տարբեր աղբյուրներից ստացվող ինֆորմացիան, այն ճշգրտելու, և ավելի ստույգ ինֆորմացիա թողարկելուն, հատկապես արտերկիր ուղարկելու համար:

Հարցի մյուս կողմը կապված է սփյուռքահայ մամուլի և Արմենպրեսի միջև լրատվության փոխանակմանը: Մինչև այսօր Արմենպրեսը շարունակում է իր ունեցած հին տեխնիկայի պայմաններում (արդիականացումը դանդաղ է կատարվում) լավ կամ վատ «ծրրի» լուր հաղորդել սփյուռքահայ մամուլին:

Իհարկե, հայտնի է, որ այդ թերթերի մեծ մասը գոյատևում է բարեգործության հաշվին, և լիիրավ բաժանորդ դառնալ չեն կարող: Բայց փոխարենը հայ համայնքները կարող են դառնալ նոր գործակալության բաժնետերեր, և այդ ճանապարհով կկատարվի լրատվության երկկողմանի փոխանակում:

Նույնը վերաբերում է նաև հանրապետության շրջանային թղթակցական համակարգին: Այն վաղուց չի բավարարում ոչ միայն օպերատիվության սահմանները, այլև պահանջում է որակական փոփոխություններ: Այն շրջանային թերթերը, որոնք նախկինում պարտադրված բաժանորդագրվում էին Արմենպրես, այս դեպքում կարող են իրենց միջոցներով օգնել գործակալությանը՝ լիարժեք ինֆորմացիա ստանալու հարցում:

Բացի այդ, պետք է խրախուսել մրցակից գործակալությունների ստեղծումը, ինչը կխթանի եթե ոչ Արմենպրեսի լուծարումը, ապա գոնե կստիպի հիմնովին փոխել գործակալության ձևն ու աշխատաոճը:

Արմենպրեսը պետք է լինի ոչ թե պետական, պաշտոնական, այլ ազգային լրատվական գործակալություն: Այն պետք է հիմնված լինի ազգային շահերի պաշտպանության գաղափարի և օբյեկտիվ լրատվության տարածման վրա: Պաշտոնական մարմինները կարող են տարակուսել, թե իրենց մասին թողարկվող լրատվությունը կարող է խեղաթյուրվել կամ միակողմանի թողարկվել: Ամենևին, դրա համար գոյություն ունեն նախագահի մամուլի ծառայություն կամ նախարարների խորհրդի մամուլ կենտրոն, որոնք տալիս են իրենց պաշտոնական լրատվությունը:

Հակոբ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

«Մենք միշտ եղել ենք ու կլինենք հայ ժողովրդի հետ»

Հայաստանի գրողների միության քրդական բաժնի նախագահ և հայ-քուրդ բարեկամական ընկերության փոխնախագահ (որի նախագահն է դերասան Սոս Սարգսյանը), լրագրող-բանաստեղծ Ալիխանե Մամեն նոյեմբերի 8-ին կազմակերպել էր մամլո ասուլիս, հրավիրելով հանրապետությունում լույս տեսնող տարբեր թերթերի ներկայացուցիչների: Ժողովին ներկա էին թարգմանիչ և գրող Վասիլա Աշոն և Սիրիայի **«Քուրդիստան»** թերթի աշխատակից Մուստաֆա Յուսուֆը:

Մամեն իր խոսքերը սկսեց այն մտահոգությամբ, թե հայ-քուրդ բարեկամության կապերից անհանգիստ սև ուժերը դարձյալ ուզում են գործել, խանգարել իրենց արարքներով:

Ըստ Հայաստանի քրդերի, Մոսկվայում բնակվող **«խորհրդային քրդերի մի առաջնորդ»** (որի անունը անհայտ է) իբր թե հայտնել է հետևյալը. **«...Հայաստանի և Միջին Ասիայի քրդերը ենթարկվում են հարկադիր արտագաղթի»**: Այս լուրը շուտով արձագանք է գտել Անգլիայի նշանավոր BBC ռադիոհաղորդման մեջ, ուր վերլուծվում էին երկրաշրջանի իրադարձությունները:

«Մայակը» և **«Վեստին»**, ետ չմնալով BBC-ից, այս լուրը առանձնացրել և տարածել են իրենց բազմամիլիոն ունկնդիրների շրջանում:

1988-ի վերջին և 89-ի սկզբներին գաղթող քրդերի ընդհանուր թիվը 8 հազար էր: Նրանց մի մասը «մուսուլման քրդերն» էին: Իսկ մյուսները Արագածի շրջանի քրդերն էին, որոնք այս վայրում բնակվող և երկրաշարժից տուժած շատ հայ ընտանիքների նման ժամանակավորապես գաղթեցին Ռուսաստան, գլխավորապես Կրասնոդար:

Մի քանի ամիս հետո սկսվեց հետադարձ ալիք, որը մեզ շատ է ուրախացնում: Կրասնոդարից Հայաստան են տեղափոխվում քուրդ ընտանիքներ, տեղի միջավայրին չհամակերպվելու պատճառով:

Մամլո ասուլիսում հայտարարվեց, թե Հայաստանի քրդերը BBC-ին, «Մայակ»-ին, «Վեստի»-ին, միութենական և արտասահմանյան այլ տեղեկատվական միջոցներին ուղղել են բողոքի դիմում:

Այդ հայտարարության մեջ մասնավորապես ասվում է. **«Քրդերը Հայաստանում բնակվող այլ ժողովուրդների հետ ապրել են իրավահավասար պայմաններում, այստեղ դարձել են իրենց բախտի ու ճակատագրի տերը, որից զրկված են Խորհրդային Միության այլ հանրապետություններում բնակվող քրդերը, նույնիսկ՝ Քրդստանի երեսուն միլիոնանոց ժողովուրդը, որը զինված պայքար է մղում իր ազգային իրավունքները պաշտպանելու համար»**:

Ռաֆֆի [illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Թղթածրար 8

ՌԱԿ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության ռեֆորմի սկզբունքները (նախագիծ)

Հանրապետության արտադրանքի ներմուծման և արտահանման կառուցվածքը պայմանավորված է տնտեսության կառուցվածքով, նրա ինտեգրացիոն կապերով և բնական ռեսուրսների որոշակի տեսակների առկայությամբ: ՀՀ տնտեսությունը մեծապես ինտեգրացված է միութենական ժողովրդական տնտեսության մեջ: Դա բացատրվում է թե օբյեկտիվ հանգամանքներով (ժամանակակից տնտեսության համար անհրաժեշտ բնական, հումքային ռեսուրսների ամբողջ սպեկտրի բավարար քանակի բացակայություն), թե բազմատասնամյա սուբյեկտիվ ջանքերով (Կենտրոնի քաղաքական, ռազմավարական, տնտեսական շահերը): Վերջիններիս արհեստական բնույթը ընկած է թե հանրապետության ժողովրդական տնտեսության, թե Հայաստանի և թե այլ ռեգիոնների, Միության հանրապետությունների միջև տեղի ունեցող նյութական հոսքերի ոչ ռացիոնալ բնույթի հիմքում:

Հանրապետության ժողովրդական տնտեսության՝ միջհանրապետական փոխանակությունից կախվածության առավել ընդհանրական բնութագիրը կարելի է քաղել հետևյալ տվյալներից. 1989 թ. համախառն հասարակական արդյունքի ծավալը կազմում է 14914 մլն. ռուբ., արդյունաբերության արտադրանքը՝ 8764 մլն. ռուբ., իսկ միութենական հանրապետությունների ընդհանուր ներմուծման ծավալը կազմում էր 4897,9 մլն. ռուբ., իսկ արտահանումը՝ 3691,2 մլն. ռուբ., այդ թվում արդյունաբերության գծով համապատասխանաբար՝ 4692,4 մլն. ռուբ. և 3658,8 մլն. ռուբ.: Այսպիսով, արտահանման և ներմուծման տարբերությունը, նյութական արտադրության, այդ թվում արդյունաբերության ոլորտում, բացասական է և կազմում է, համապատասխանաբար՝ -1206,7 մլն. ռուբ. և -1033,6 մլն. ռուբ.:

Դրական հաշվեմնացորդը մեծապես ապահովում է միայն թեթև արդյունաբերությունը, որն օգտագործում է, հիմնականում, ներմուծվող հումք:

Այսպես, օրինակ, 1989 թ. միութենական հանրապետություններ է արտահանվել տվյալ ճյուղի 1426,9 մլն. ռուբլու արտադրանք, իսկ ներմուծվել՝ 1107,3 մլն. ռուբլու: Դա կատարվում է տրիկոտաժի և կարի իրերի, կաշվի և կոշկեղենի ճյուղերի արտադրանքի մեծածավալ արտահանման միջոցով: 1989 թ. միութենական շուկա է արտահանվել Հայաստանի արտադրած տրիկոտաժեղենի 62 տոկոսը, գուլպեղենի 68 տոկոսը, այլև կոշկեղենի 73 տոկոսը:

Մինչև վերջին ժամանակաշրջանը միջհանրապետական ապրանքափոխանակության դրական հաշվեմնացորդի աղբյուրն էր նաև քիմիական և նավթաքիմիական արտադրանքը, որի արտահանման գերազանցումը տարբեր տարիներին տատանվում էր 50-130 մլն. ռուբ. դիապազոնում:

Մի շարք քիմիական արտադրությունների փակումից հետո տվյալ ճյուղում մեծածավալ արտահանման միակ աղբյուրն են դողերը, որոնց արտադրանքի 97 տոկոսը նախատեսված է միութենական շուկայի համար: Սակայն ըստ արժեքի նրանք չեն ծածկում ներմուծվող քիմիական և նավթաքիմիական արտադրանքի (սինթետիկ խեժեր և պլաստմասսաներ, քիմիական նրբաթելեր և թելեր, սինթետիկ ներկանյութեր և հիմնական քիմիայի այլ արտադրանք) հոսքը:

Սննդի արդյունաբերությունում 1989 թ. արտահանումը կազմել է 640,9 մլն. ռուբ., ներմուծումը՝ 845,6 մլն. ռուբ.: Արտահանվել է գինեգործական, պտղապահածոյային և ծխախոտի ճյուղերի արտադրանքը: Այսպես, 1989 թ. մրգի պահածոյի արտադրած 218 մլն. պայմանական տուփերից արտահանվել է 199 մլն. (91 տոկոս), բանջարեղենի 36 մլն. պայմանական տուփերից 10 մլն. (28 տոկոս):

Սննդի արդյունաբերության մի շարք այլ ճյուղերում ավանդաբար առկա է ապրանքափոխանակության բացասական հաշվեկշիռը: Սեփական արտադրության բացակայության հետևանքով լիովին ներմուծվում է շաքարը (1989 թ.՝ 149 հազար տ.), օգտագործվող կաշի և կաշվանյութերի շուրջ 80 տոկոսը, մսի և մսեղենի՝ շուրջ 50 տոկոսը:

Թեև նյութական ոլորտի արտադրանքի արտահանումը մեծածավալ է, ներմուծման և արտահանման ընդհանուր հաշվեմնացորդը բացասական է:

Հայաստանի և հանրապետությունների ապրանքափոխանակության գրեթե մեկ քառորդը ապահովում է մեքենաշինության և մետաղամշակման արտադրանքը: Այս ճյուղերը օգտագործում են հիմնականում ներմուծվող հումք: Միութենական շուկա է արտահանվում հանրապետությունում արտադրվող պոմպերի և ուժային հոսանքափոխարկիչների շուրջ 99 տոկոսը, ավտոմեքենաների 90 տոկոսը, մետաղական հաստոցների 54 տոկոսը:

Սակայն հանրապետության ժողովրդական տնտեսության սույն ճյուղի արտադրանքի ներմուծման պահանջները զգալիորեն գերազանցում են արտահանման հնարավորությունները: Տվյալ ճյուղի հաշվեկշիռը վատթարանում է կենցաղային արտադրանքի ներմուծման անհրաժեշտության հետևանքով (սառնարաններ, լվացքի և կարի մեքենաներ, փոշեկուլներ և այլն): Այսպես, տվյալ ճյուղերում արտահանման և ներմուծման բացասական հաշվեմնացորդը 1987 թ. կազմում էր 96,3 մլն. ռուբ., իսկ 1989 թ.՝ 144,3 մլն. ռուբ.:

Հիմնականում ներմուծմամբ են ապահովվում հանրապետության ժողովրդական տնտեսության փայտամշակման և թղթանյութա-թղթային արտադրանքի պահանջները: 1989 թ. տվյալ ճյուղերի արտադրանքի ներմուծումը գերազանցել է արտահանումը 117,8 մլն. ռուբլով: Կահույքի արտահանման դրամամուտքը չի կարող ծածկել փայտանյութի, սղոցանյութերի, նրբատախտակի և թղթի ներմուծման ծախսերը ևս:

Նմանօրինակ իրավիճակ է ստեղծվել մետաղագործական արդյունաբերությունում, ուր արտահանվող գունավոր մետաղների էժանագին հանքաքարին (կոնցենտրատին) հակադրված է ներմուծվող թանկարժեք արտադրանքը՝ սև և գունավոր մետաղների գլանվածքը: Արդյունքում տվյալ ճյուղի արտադրանքով 1989 թ. բացասական հաշվեմնացորդ է առաջացել (-292,9 մլն. ռուբ.):

Ժողովրդական տնտեսության ամենախոցելի ոլորտն է վառելիքային արդյունաբերությունը և նրան, փաստորեն, լիովին կապված էլեկտրաէներգետիկան: Եթե հաշվի չառնենք ջրաէներգետիկայի չնչին մասը, ապա հանրապետության, փաստորեն, ամբողջ վառելանյութա-էներգետիկ համալիրը ապահովվում է ներմուծվող հումքով՝ նավթագործության, գազի արդյունաբերության արտադրանքով, կարծր դյուրավառ հանածոներով: Մինչև ԱԷԿ-ի աշխատանքի դադարեցումը Հայաստանը ի վիճակի էր ապահովել իր էլեկտրաջերմաէներգիայի պահանջները և անգամ փոխանցել արտադրվող էլեկտրաէներգիայի 20 տոկոսը, ստանալով միջհանրապետական փոխանակման դրական հաշվեմնացորդ (20-30 մլն. ռուբ.): Սակայն ԱԷԿ-ի աշխատանքի դադարեցումից հետո հանրապետությունում սուր էներգետիկ պակասորդ է առաջացել (շուրջ 400 հազար կվտ/ժամ), որի հետևանքով էներգիայով է ապահովվում հանրապետության արտադրական կարողությունների միայն 50 տոկոսը:

Հայաստանի միջհանրապետական փոխանակման հաշվեմնացորդի պակասորդի զգալի մասն է կազմում գյուղատնտեսության արտադրանքը: 1989 թ. արտահանումը կազմել է 9,9 մլն. ռուբ., իսկ ներմուծումը՝ 199,5 մլն. ռուբ.:

Հայաստանի տնտեսական և քաղաքական ինքնուրույնության իրագործման ժամանակաշրջանում անհրաժեշտ է վերանայել արտաշխարհի հետ հարաբերությունների սկզբունքները և կառուցվածքային կապերը: Հայաստանի և այլ հանրապետությունների միջև հստակ և գործնական կապերի կարգավորումը, ըստ շուկայական տնտեսության պահանջների, հնարավորություն կընձեռի, որպեսզի հանրապետությունը արժանի տեղ գրավի միջհանրապետական հարաբերությունների համակարգում, համեմատաբար կայուն դրական հաշվեմնացորդ ապահովվի այս հարաբերություններում, մոտ ապագայում:

Այսպես, օրինակ, գյուղատնտեսության վճռական և կոմպլեքսային ռեֆորմի բարեհաջող իրագործումը (սեփականաշնորհում, ապապետականացում ևն) արտադրանքի աճի հնարավորություն կընձեռի, կնվազեցնի սննդամթերքի ներմուծումը: Այնուհանդերձ, ապագայում հնարավոր է գյուղատնտեսության արտադրանքի արտահանման աճը, հիմնականում՝ առանձին տեսակների (բանջարեղեն, միրգ, պտուղներ), ինչը միաժամանակ բարենպաստ հնարավորություններ կընձեռի սննդի արդյունաբերության պահածոների, չորացրած մրգերի արտադրություն) ավելի լայն զարգացման համար:

Ընդհանուր առմամբ հանրապետության տնտեսության զարգացմանը բնորոշ պետք է դառնա աշխատատարողունակ, գիտատարողունակ և արտահանման համար նախատեսված արտադրությունների (թեթև արդյունաբերություն, սարքաշինություն, հաշվողական տեխնիկա) խթանումը: Հայաստանի տնտեսությունը պետք է բնութագրվի նաև հարուստ հումքային բազա ունեցող ճյուղերի (գունավոր մետաղագործություն, շինանյութեր, հանքային ջրեր) զարգացմամբ: Այնուհանդերձ, մետաղագործության զարգացումը պետք է կատարվի ոչ թե արդյունահանման և հարստացման ուղղությամբ, ինչպես այժմ, այլ հումքի կոմպլեքսային և բազմակողմանի վերամշակման և վերջնական արտադրանքի (գունավոր մետաղների գլանվածք) թողարկման ուղղությամբ: Այս արտադրանքը բարձր պահանջարկ ունի միութենական և համաշխարհային շուկաներում:

Միութենական շուկայում բարձր է Հայաստանում արտադրվող էլեկտրատեխնիկայի, ժամացույցի, ռադիոէլեկտրոնիկայի, մեքենաշինության արդյունաբերության արտադրանքի պահանջարկը: Տվյալ արտադրությունները կարելի է մեծապես ընդլայնել՝ ռազմա-արդյունաբերական համալիրի ձեռնարկությունների կոնվերսիայի միջոցով, ինչը կամրապնդի հանրապետության դիրքերը միութենական շուկայում և կապահովի տվյալ ապրանքների արտահանման շնորհիվ, դրական հաշվեմնացորդը:

Բացի այդ, ռազմական արտադրությունների կոնվերսիայի ճիշտ կողմնորոշման և արդյունավետ անցկացման դեպքում, տվյալ արտադրությունները կարող են գիտատարողունակ և արտահանման համար նախատեսված ճյուղերի լայն զարգացման բավականին ամուր հիմք դառնալ, ինչը կարագացնի և ավելի անհիվանդագին կդարձնի Հայաստանի տնտեսության ինտեգրացումը նորացվող միութենական և համաշխարհային տնտեսության մեջ:

Զարգացման լայն հեռանկարներ ունեն նաև շինանյութերի արդյունաբերությունը, բյուրեղապակեղենի, ճենապակեղենի, հախճապակեղենի, կենցաղային քիմիայի արտադրությունը, ռետինատեխնիկայի, հանրապետության այլ արտադրությունների և ոլորտների արտադրությունները, որոնք կարող են կողմնորոշվել դեպի միութենական շուկա և ապահովել արտահանման-ներմուծման կայուն հաշվեմնացորդը:

Հանրապետության տնտեսության վիճակի բարելավմանը կնպաստեն մի շարք ոչ նյութական արտադրության ոլորտները, ռեկրեացիոն (հանգստի և ժամանցի) և տուրիզմի, դրա հետ կապված ծառայությունները:

Հայաստանում նրանց զարգացման համար առկա են բարենպաստ նախադրյալներ, բազմաթիվ պատմական և ճարտարապետական հուշարձաններ, բնակլիմայական պայմանները ևն:

Վերոհիշյալ ոլորտների զարգացման անհրաժեշտությունը կապված է նաև շուկայական տնտեսության անցման գործընթացի հետ: Վերջինս, ինչպես ցույց է տալիս Արևելյան Եվրոպայի և այլ երկրների փորձը, զուգակցվում է հասարակական արտադրության նվազեցմամբ, նյութական ոլորտում զբաղվածության նվազեցմամբ (մինչդեռ այս ոլորտում է ներգրավված ժողովրդական տնտեսությունում աշխատողների ընդհանուր թվի 70 տոկոսը), այլև՝ թե արդյունաբերության, թե գյուղատնտեսության (ուր ներգրավված է ընդհանուր աշխատուժի 19 տոկոսը) կառուցվածքային փոփոխություններով:

Հենց ռեկրեացիայի և տուրիզմի, ամբողջ ոչ նյութական արտադրության համալիրի (ուր ներգրավված է աշխատուժի միայն 30 տոկոսը) զարգացումը ի վիճակի է մեծապես նպաստել հանրապետության բնակչության զբաղվածության խնդրի լուծմանը, նվազեցնել սոցիալական լարվածությունը: Բացի այդ, վերոհիշյալ ոլորտների զարգացումը կնպաստի նաև արտասահմանյան վալյուտայի ներհոսքին: Սակայն արտերկրի վալյուտայի ներհոսքի ապահովումը հսկայական միջոցներ է պահանջելու համապատասխան ենթակառուցվածքների ստեղծման համար:

Այս խնդիրը անհնար է լուծել առանց արտասահմանյան ինվեստիցիաների և արտերկրի մասնագետների օգնության:

Արտասահմանյան վալյուտայի ներհոսքին կնպաստի Հայաստանի տարածքում խոշոր միջազգային ֆինանսական և առևտրական կենտրոնների ստեղծումը, ինչը իր հերթին ենթադրում է արտոնյալ հարկային ռեժիմի և ՀՀ տնտեսության բաց դռների սկզբունքի կիրառումը:

ՀՀ վալյուտային սեփական ռեզերվների (ֆոնդերի) ձևավորումը և համալրումը, որպես արտասահմանյան ինվեստիցիաների երաշխիք, և հանրապետության հանդես գալը որպես արտաքին տնտեսական կապերի ակտիվ և լիարժեք սուբյեկտի, իսկ ապագայում միջազգային կազմակերպությունների լիիրավ անդամի, անհնար է առանց «բաց դռների» քաղաքականության կիրառման, կազմակերպությունների կողմից ներկայացվող պահանջների ու նորմերի պահպանման:

Ուղղում

ՌԱԿ տնտեսական ծրագրի թղթածրար 1-ում («Ազգ», թիվ 70) «Իրավիճակի վերլուծությունը...» պարբերությունում կարդալ. ...տնտեսական վերափոխումները – **և վերջին ժամանակների իրադարձությունները** ցույց են տալիս, որ բոլոր դեպքերում և ընդունելի միութենական **քաղաքական կամ տնտեսական** դաշնագիր կնքելու...

«Արևելաեվրոպական երկրների...» պարբերությունում կարդալ. ...միութենական **քաղաքական կամ տնտեսական** դաշնագիրը ստորագրելու...

Թղթածրար 2-ում («**Ազգ**», թիվ 71) կարդալ. Միութենական ենթակայության **պաշտպանական նշանակության** ձեռնարկությունների...

1. ...«ՀՀ **սեփականաշնորհման** մասին» օրենքում...

ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

Հարավային Իտալիայի Կոնվերսանո, Բարի և Մոլֆետտա քաղաքներում նոյեմբերի 25-ից 27-ը L'Armenia Tra Europa e Asia խորագրով տեղի է ունեցել միջազգային հավաք: Հավաքում հանրությանն է ներկայացվել բանաստեղծ Հրանտ Նազարյանցի նվիրված հատորը, քննարկվել է Հայաստանի դերը Եվրոպայի և Ասիայի միջև:

Փասադենայում, հայ կենտրոնի «Սողոմոնյան» դահլիճում, նոյեմբերի 6-ին ՀՅԴ Հայ Դատի հանձնախումբը կազմակերպել է Հայաստանի անկախությանը նվիրված տոնախմբություն: Բանախոսել է պրոֆ. Հրայր Դեկմեջյանը:

Բեյրութում նոյեմբերի 14-22 օրերին «Հ. Տեր-Մելքոնյան» թատերասրահում ելույթներ է ունեցել Հայաստանից ժամանած Կոմիտասի անվան լարային քառյակը:

Լոս Անջելեսում նոյեմբերի 6-ին ՀԲԸ Միության «Մարի Մանուկյան» վարժարանի հանդիսասրահում վարժարանի ուսանողության և ուսուցչական կազմի առջև ելույթ է ունեցել սեպտեմբերի 21-ի հանրաքվեի ընթացքում Հայաստան այցելած դիտորդների մի խումբ:

Պլովդիվի խորհրդարանական ընտրություններում քաղաքապետ է ընտրվել Կարապետ Թումանյանը:

digitised by A.R.A.R.@

«ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՏԱԳՆԱՊԸ»

Վաշինգտոն, սեփ. թղթակից

Հոկտեմբերի 23-ին Մ. Նահանգների սենատի Դիրքսեն կենտրոնում տեղի ունեցավ Արցախի հարցին նվիրված ունկնդրություն։ Եւրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության ամերիկյան հանձնաժողովի (Commis-sion on Security and Cooperation in Europe - CSCE) առաջ իրենց վկայությունները տալու համար Վաշինգտոն էին ժամանել Մեծ Բրիտանիայի Լորդերի պալատի փոխնախագահ բարոնուհի Քերոլայն Քոքսը, Ելենա Բոնները, Ռուսաստանի խորհրդարանի պատգամավորներ Անատոլի Շաբադը եւ Ֆյոդոր Շելով-Կովեդյաեւը, Մ. Նահանգներում եւ Կանադայում Հայաստանի լիազոր ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Արզումանյանը, Ադրբեջանի ներկայացուցիչ Նադիր Մեհտիեւը։ Վկայություն տվեցին նաեւ կոնգրեսմեններ Ջոն Քենեդին, Բարբարա Բաքսըրը, Ռիչարդ Լեհմանը, Մել Լեւինը, դոկտ. Դեյվիդ Նիսմենը։ Այս վերջինը ներկայացնում էր ազերիների տեսակետը, ինչպես նաեւ, անշուշտ, Մեհտիեւը։

Ունկնդրությունն անցկացվում էր **«Լեռնային Ղարաբաղի տագնապը»** թեմայի տակ։ Նախագահող խմբի զույգ ատենապետներն էին Մերիլենդի դեմոկրատ կոնգրեսմեն Սթենի Հոյըրն ու Արիզոնայից սենատոր Դըկոնսինին։ Հանձնաժողովի անդամները բաղկացած էին Ներկայացուցչական տան, Սենատի ու Պետքարտուղարության ներկայացուցիչներից։ CSCE-ին գլխավորապես զբաղվում է Հելսինկիի պայմանագրի գործադրությանը առնչվող հարցերով։ Այլ խոսքով՝ մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ։ Հելսինկիի հանձնաժողովը կազմվել էր 1976 թ.-ին, Մ. Նահանգների Կոնգրեսի կողմից, որպես անկախ մի մարմին՝ բաղկացած 21 անդամ երկրներից։

Նիստի բացումը կատարեցին կոնգրեսմեն Հոյըրն ու սենատոր Դըկոնսինին, որոնք շնորհակալություն հայտնելով մասնակիցներին՝ ներածական խոսք արտասանեցին քննարկվող հարցի մասին։

Առաջին ելույթ ունեցան կոնգրեսմեններ Ռիչարդ Լեհմանն ու Բարբարա Բաքսըրը, որոնք, ինչպես հայտնի է, վերջերս եղել էին Հայաստանում եւ Արցախում։ Նրանք երկուսն էլ ընդգծեցին ՄԱԿ-ի միջոցով Արցախի տագնապի լուծման միտքը, քանի որ շեշտեցին, որ տեղի հայ ազգաբնակչությունը միշտ էլ ենթակա է ազերի իշխանությունների հալածանքին։ Բարբարա Բաքսըրը հայտնեց, թե իր գործընկերներին կոչ էր արել նախագահ Բուշից խնդրելու, որ իր ազդեցությունը բանեցնի ՄԱԿ-ում, որպեսզի այս վերջինը միջամտի Արցախում։ Իրենց հերթին, հայանպաստ ելույթներ ունեցան կոնգրեսմեններ Ջոզեֆ Քենեդին եւ Մել Լեւինը։

Առաջին կարգի վկայություն հանդիսացավ լեդի Քոքսի խոսքը։ Բարոնուհին երեք անգամ արդեն այցելել է Արցախ, Շահումյան եւ Հայաստան։ Վերջինը՝ հոկտեմբերի կեսերին։ **«Յուրաքանչյուր օր հայկական բնակավայրերի վրա 200-280 ռումբ է տեղում»,** վկայեց նա եւ առաջարկեց կոնկրետ միջոցառումներ, առանց որոնց, շեշտեց նա, կարող է **«համատարած պատերազմ սկսվել»**։

Ռուսաստանյան խորհրդարանի պատգամավորները՝ Անատոլի Շաբադը եւ Ֆյոդոր Շելով-Կովեդյաեւը, որոնք մաս են կազմում ռուսական խորհրդարանական այն ենթահանձնախմբին, որի պարտքն է քննել **«Արցախում եւ նրա շուրջը»** ծավալվող դեպքերի հոլովույթը, ներկայացրին իրենց տեսակետը։ Անատոլի Շաբադը վերջերս հացադուլի էր դիմել հայ եւ ազերի պատանդների ազատ արձակման եւ Նյուվադի գյուղի ազերի բնակիչներին վերադարձնելու պահանջով։

Հարցադրումների պահին, երբ ատենապետ Հոյըրը հարց տվեց, թե արդյո՞ք մարդու իրավունքների բռնաբարումները կատարվում էին երկու կողմերից էլ, բարոնուհի Քոքսը դրական պատասխան տվեց, սակայն ավելացրեց նաեւ, որ **«այնուհանդերձ այդ բռնաբարումները չեն կատարվում հավասար չափով, այլ՝ հիմնականում հայերի նկատմամբ»**։ Ելենա Բոնները հիշատակեց նաեւ 1988 թ.-ի դեպքերը, երբ հազիվ Արցախի ժողովուրդը իր ինքնորոշման եւ Հայաստանին միանալու կամքն էր արտահայտել, ազերիները Սումգայիթում կազմակերպեցին հայերի ջարդերը։ Դոկտ. Բոններն էլ կրկնեց ՄԱԿ-ի ուժեր առաքելու մասին Բարբարա Բաքսըրի պահանջը, մինչ Ջոզեֆ Քենեդին հարց էր տալիս, թե ինչ կարող էր անել ամերիկյան կառավարությունն այս հարցով, որ չարեց։ Նա խստորեն մեղադրեց Սպիտակ տանը։

Այնուհետեւ խոսք առան Ա. Արզումանյանը, Նադիր Մեհտիեւը եւ դոկտ. Նիսմենը։

Ստորեւ՝ քաղվածքներ վկայություններից։

Ջ. Քենեդի. «700,000 ամերիկահայերը սպասում են նախագահ Բուշից...»

Մասաչուսեթսի ներկայացուցիչ Ջոն Քենեդին ազդու դիմում է հղել նախագահ Բուշին՝ *«Լեռնային Ղարաբաղում մարդու իրավունքների ընդվզեցուցիչ բռնաբարումների մասին»* վերնագրով։

Նա հայտարարում է, որ իրեն ընտրողների մեջ ստվար թիվ են կազմում հայերը, որոնցից շատերն ազգականներ ունեն Հայաստանում եւ Արցախում, հետեւաբար մտահոգ են այնտեղ տեղի ունեցող դեպքերով եւ, ընդհանրապես, *«դեռեւս անլույծ մնացած Լեռնային Ղարաբաղի տագնապով»*։

Նա անդրադառնում է 10000-հայերի բռնագաղթին, սպանություններին, խորհրդային-ազերի մեղսակցություններին, հայերի դեմ խտրական քաղաքականությանը եւ այլն։

Ողջունելով հանդերձ Ելցին-Նազարբաեւ նախաձեռնությունը, նա անբավարար է գտնում այն եւ պահանջում Մոսկվա-Վաշինգտոն համագործակցություն՝ իբրեւ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի անդամ երկրներ, միջնորդ կողմ առաջարկելու համար։

«ՄԱԿ-ին հաջողվեց,– նշում է Ջ. Քենեդին,*– Արեւմտյան Սահարայում հանրաքվե անցկացնել՝ պաշտպանելու համար փոքրամասնության իրավունքը։ Նույնը կարելի է անել Արցախում»*։

«Այսօր,– ասում է նա,*– 700 000 ամերիկահայեր նայում են նախագահ Բուշին, որպեսզի նա դարձյալ պատրաստ դուրս գա եւ ցույց տա իր առաջնորդությունը այս հարցում»*։

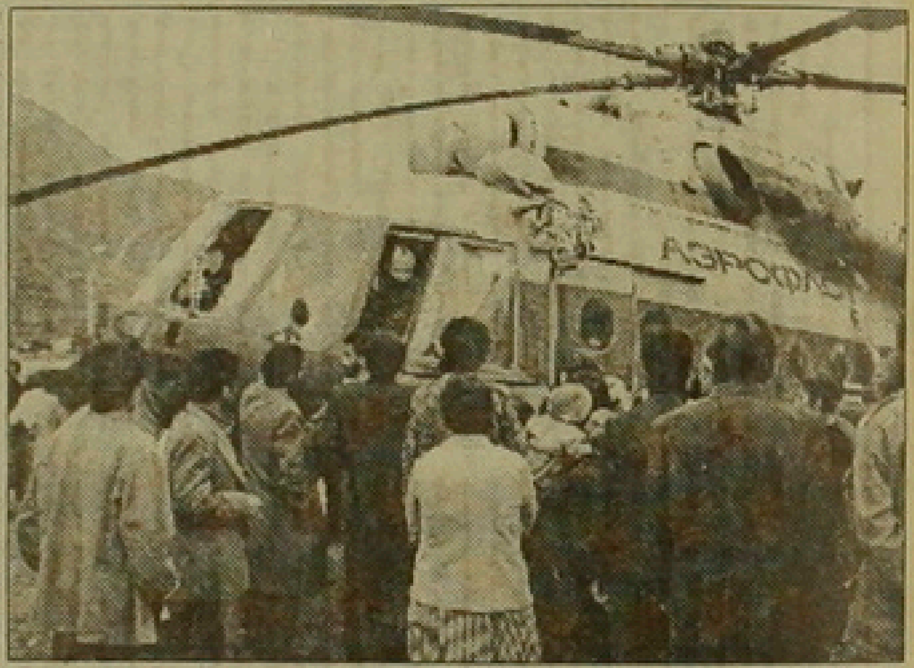

Վերջում բարոնուհին հետեւյալ պահանջները ներկայացրեց.

– Ելցինի ու Նազարբաեւի միջնորդությամբ ստորագրված Ժելեզնովոդսկի հայտարարությունը հարկ է, որ գործադրվի,

– բռնագաղթվածների վերադարձը ապահովել եւ երաշխավորել նրանց անվտանգությունն ու կենսագործունեությունը,

– զինադադար, կիսազինվորական կազմավորումների լուծարում,

– պատանդների ազատ արձակում, բանտարկվածների իրավական պաշտպանություն,

– տրանսպորտի կանոնավորում, վերաբացում Ստեփանակերտի օդանավակայանի եւ Գորիս-Ստեփանակերտ մայրուղու,

– նախագահ Գորբաչովը հստակ հրամանագրով պետք է վերահաստատի տեղական իշխանությունները Արցախում,

– բանտերից ներս մարդու իրավունքների պաշտպանների ազատ ելումուտ,

– միջազգային խաղաղարար ուժ, օրինակ՝ ՄԱԿ-ի, տեղում,

– արեւմտյան օգնություն երկու հանրապետություններին, պայմանով, որ հարգվեն մարդու իրավունքները,

– ուղղակի օգնություն Լեռնային Ղարաբաղին՝ հայ եւ ազերի համայնքների կողմից։

«Իրավիճակը ծայրահեղ լուրջ է,– վերջում ասաց բարոնուհին։ *–Երբ միջոցներ ձեռք չառնվեն, կարող է այն վերածել տոտալ պատերազմի»*։

Ե. Բոններ. «Ելցին, Նազարբաեւ, դուք վերջին հույսն եք»

Հանգուցյալ Սախարովի այրին, հաստատելուց հետո, թե անցնող երեք տարիների ընթացքում Արեւմուտքը անուշադիր է եղել ԼՂԻՄ-ի հարցի նկատմամբ, ամեն բանից առաջ Խ. Միության կառավարության կողմից մարդու իրավունքների բռնաբարումի պարագան էր ներկայացնում։ Արդարեւ, ասաց նա, Խ. Միությունն ու Ադրբեջանի կառավարությունը Արցախի նկատմամբ միատեսակ բռնագաղթի քաղաքականություն են վարում, որի նպատակն է՝ նվազեցնել շրջանում մեծամասնություն կազմող հայերի թվաքանակը, ջնջելու համար մարզի պատկանելիությունը ապացուցող ամենակարեւոր փաստը։

Լուսանկարները՝ Է. ՄԱՆՈՒՐԵԱՆԻ

«Ինչ որ այսօր պատահում է այնտեղ,– շեշտեց Ելենա Բոնները,*– ստալինյան հալածանքներից տարբերվում է նրանով, որ այստեղ գործողությունները ավելի դաժան են, որովհետեւ գոյություն ունի ընդդիմություն՝ ինքնապաշտպանություն, ինչը ադրբեջանական կողմը ներկայացնում է իբրեւ ագրեսիա»*։ Որպես փաստ նա մեջբերեց Մութալիբովի վերջերս կատարած հայտարարությունն այն մասին, թե Բաքուն մերժելու է որեւէ պայմանագիր մինչեւ այն ժամանակ, որ Ադրբեջանը չունենա *«բանակ ու զենք հայերի հարձակումների դեմ պաշտպանվելու համար»*։

«Քանի որ Ղարաբաղի ողբերգական պատահարներն արդյունք են խորհրդային պետական քաղաքականության,– շարունակեց Ե. Բոնները,*– միջազգային անկախ կազմակերպությունների եւ ժողովրդական պատգամավորների կողմից միջամտության ամեն փորձ անօգուտ էր»*։ Ռուսաստանի եւ Ղազախստանի նախագահների խաղաղարար այցը Անդրկովկաս առայժմ ոչ մի արդյունք չի տվել։ Հազիվ Ժելեզնովոդսկի հայտարարությունը ստորագրված՝ երկկողմանի բռնությունները կտրուկ աճեցին։ Այդ հայտարարությանը հաջորդող օրերի ընթացքում պատահել են բազմաթիվ դեպքեր, միայն Չախարում սեպտեմբերի 24-25-ը սպանվել են 6 հոգի, այդ օրերի զոհերի թիվը հասցնելով 30 սպանվածի եւ 100 վիրավորի։ Շուշիի, Ասկերանի եւ Շահումյանի շրջաններում կործանվել են ավելի քան 200 տներ։

Հայտարարության 5-րդ կետը, որի համաձայն բոլոր պատանդները պետք է ազատ արձակվեն, չի գործադրված։

Նա վկայակոչեց Արցախի պատգամավորական խմբին, որի կարծիքով ադրբեջանական կողմից մեծ գործողություն է նախապատրաստված ժողովուրդը բռնագաղթեցնելու Ասկերանի, Շուշիի եւ Շահումյանի շրջաններից։ Ինչպես խորհրդային 4-րդ բանակի հրամանատար Սոկոլովն է խոստացել, դեռեւս 1989 թ.-ից խորհրդային բանակը Ադրբեջանին է տրամադրել 100 զրահապատ կառք, 30 զրահակառքի վերածված տրակտոր եւ զինվորական այլ միջոցներ։ Իրանախորհրդային սահմանային պահակակետերի քանդումից հետո, «Պրավդա»-ի եւ «Իզվեստիա»-ի համաձայն, շատ ավելի մեծ թվով զենք է մտել Ադրբեջան։ Եւ այդ ներհոսքը դեռեւս շարունակվում է։ Տակավին անցյալ շաբաթ, ավելացրեց Բոնները, հոկտեմբերի 4-ին Ադրբեջանում պայթեց մի մեծ զինապահեստ, որտեղից նախօրոք դուրս էին հանված 100 հատ ծանր բեռնատար կառքեր, ըստ 4-րդ բանակի սպաների։

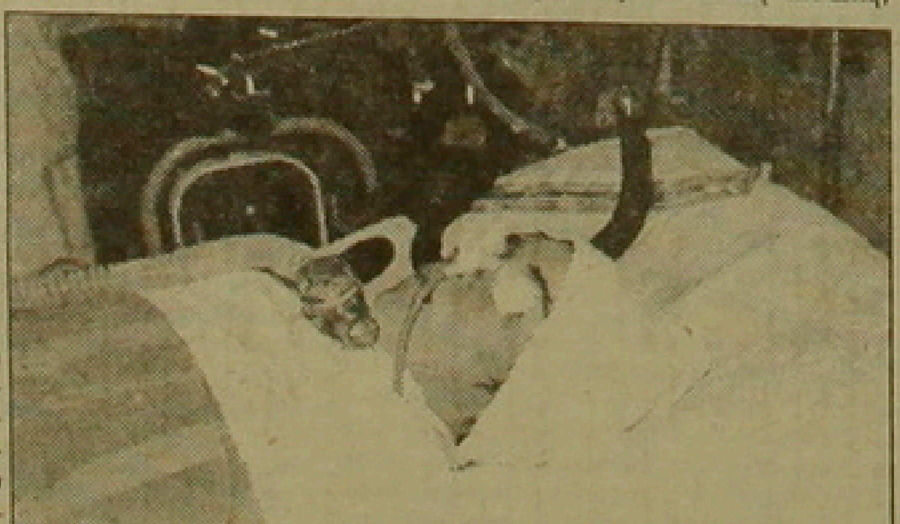

Լեդի Քոքս. «Միջազգային ուժ է պետք Արցախում»

Բարոնուհի Քերոլայն Քոքսը, որ երեք անգամ եղել է տագնապի շրջաններում, ներկայացրեց իր վերջին այցի (հոկտեմբերի 16-19) մասին գրավոր վկայությունները, որի տակ ստորագրել էին նաեւ իրեն ուղեկցող պաշտոնական անձերից չորսը՝ Ջոն Էբներ, Ֆելիքս Խորլի, Ալեքսանդր Գոլդին եւ լրագրող Վոզըն Սմիթ։ Նրանք քննական այց են կատարել Արցախ ու Շահումյան, եղել են Ստեփանակերտում, Ղարաչինարում, Բուզլուխում, Վերիշենում, Հադրութում։

Միայն սեպտեմբերի 28-29-ը Ղարաչինար գյուղի վրա ազերիները գցել են 280 ռումբ։ Բուզլուխը ուրվական քաղաքի է վերածվել, որի գերեզմանատունն անգամ պղծված ու կողոպտված է։

Իր եզրակացության մեջ բարոնուհի Քոքսը նշեց, որ մինչ նախապես հայերի դեմ խժդժությունները կատարվում էին խորհրդային զորքի ու ՕՄՈՆականների համատեղ ուժերով, ներկայումս խորհրդային ուժերը ավելի չեզոք դիրք են բռնել, սակայն խտրականությունը զգալի է մանրամասնությունների մեջ։ Բազմահարյուր հայեր, թվով 320 հոգի, դեռ գտնվում են ադրբեջանական բանտերում, որտեղ խոշտանգումներ են կատարվում նրանց նկատմամբ։ Եւս 20 հայերի ճակատագիրը լրիվ անհայտ է մնում։

Նադիր Մեհտիեւ. «Խոր վշտով հայտնում եմ, որ պատահեց Սումգայիթի ողբերգությունը»

Ադրբեջանի ներկայացուցիչ Նադիր Մեհտիեւը Ղարաբաղի հարցի արծարծումն ու սրումը վերագրեց Մոսկվայի շահադիտական քաղաքականության, քանի որ, ըստ իրեն, Ադրբեջանը կողմնակից է «բազմազգյան» հանրապետության։ Այնուհետեւ տվեց պատմական տվյալներ. *«1918-20 թթ.-ին 280,000 ազերի-թուրքեր արտաքսվեցին Հայաստանից, 15,000 հոգի էլ սպանվեցին»*։ Իսկ *«1948-51 թթ.-ին 100,000 ազերիներ փոխադրվեցին Հայաստանից, Մոսկվայի հրահանգով, որպեսզի տեղ բացվի ներգաղթող հայերի համար»*։ (Առանց նշելու, որ դրանց մեծ մասը ետ վերադարձավ հետագայում - խմբ)։ Այնուհետեւ, 1988 թ.-ին, *«ավելի քան 200,000 ադրբեջանցիներ ստիպվեցին հեռանալ Հայաստանից, 100 հոգի էլ մահացան այդ ընթացքում»*։ Ազերիները *«ստիպվեցին հեռանալ նաեւ Արցախից»*։

Մեհտիեւն իր «խոր վիշտը» արտահայտեց *«Ադրբեջանում եւ այլ վայրերում գտնվող որոշ խմբակների հոգեբանական դժգոհության եւ անբավարարության հետեւանքով Սումգայիթում պատահած ողբերգական»* առիթով։ *«Մահացան 30 հոգի, ասաց նա, հայեր, ինչպես եւ այլ ազգությունների ներկայացուցիչներ, բարբարոսական արարքների հետեւանքով»*։ Իսկ 13 հունվարի 1990-ին *«այդ բարբարոսությունները կրկնվեցին Բաքվում, որտեղ ավելի քան 100 հայեր մահացան»*։

Ազերի ներկայացուցիչը այնուհետեւ անցավ բուն հարցին. *«Ղարաբաղում ծանրորեն զինված ահաբեկիչներ կան, որոնց թիկունք չեն կանգնում սակայն Լ. Տեր Պետրոսյանն ու հայկական կառավարությունը»*։ Նրանք դեմ են, որ վերջ գտնեն հակամարտությունները, սպանում են *«այն հայ պատվիրակներին, որոնք Բաքվում բանակցություն էին ձեռնարկելու»*։

Որպես եզրակացություն, Նադիր Մեհտիեւը Արցախի հարցի լուծումը տեսնում էր *«ժողովրդավարորեն ղեկավարվող ինքնավար շրջանի ստեղծման մեջ՝ գերիշխան Ադրբեջանի կազմում»*։ Ըստ իրեն, *«սա պիտի երաշխավորի ամեն անհատի հավասար իրավունքը, առանց ազգային, քաղաքական եւ կրոնական տարբերությունների, համաձայն միջազգային օրենքների»*։ ■

digitised by A.R.A.R.@

Հայաստան [illegible] մէջ է: [illegible]

Քաղաքական նոր հոսանքներ Հայաստանի մէջ

եւ արհամարհել անցեալի կաշկանդումները: Շատեր տակաւին չեն վարժուած ազատ շար-ժելու եւ ոտնակոխելու անցեալի այդ անտե-սանելի սահմանները: Իրենց միտքը վանդակ-ներու մէջ պահող ուժը յանկարծ չքացած է իրենց գլխուն վրայէն, սակայն իրենք հոգե-նապէս կը մնան այդ վանդակներուն մէջ: Տարօրինակ բան է մարդկային միտքը, տարօ-րինակ բան է վախի եւ պատիժի ցաւը, որ կը յամենայ մարդկային գիտակցութեան մէջ, նոյնիսկ անոր պատճառին անհետացումէն ալ ետք- ինչպէս Իվան Պաւլով ապացուցած է իր նշանաւոր գիտական փորձով:

Իսկ շատեր կը զառածին այդ երեւակայա-կան սահմաններէն անդին շուարումի ու շը-փոթութեան մատնուելով յաճախ: Հայ քաղա-քական միտքը վերադաստիարակման գործըն-թացէ մը կ'անցնի: Ամէն պատճառի, մտա-ռոկանի ու գիտնականի անկարելի եւ անհե-թեթ հաստատումներ ընել տալ ետք ընկերվա-րութիւնը յանկարծ մեկնած է մեր երկրէն:

Ստեղծուած պարապը- քաղաքական թէ գաղափարական- կուզան լրացնել բազմաթիւ խմբաւորումներ: Հայոց Համազգային Շար-ժումը, որ տարերային ուժով իշխանութեան գլուխ բերաւ ներկայ կառավարութիւնը, չկըր-ցաւ կազմաւորուիլ իբրեւ գաղափարական ուժ եւ իբրեւ քաղաքական հոսանք: Այն մի-ասնականութիւնը, որ կը տիրէր Հ.Հ.Շ.-էն ներս եւ որ անխախտելի կը թուէր՝ արդէն կորսնցու-ցած է իր ուժը: Հ.Հ.Շ.-ն կազմող հոսանքները աւելի շեշտեալ ինքնութեամբ մը հանդէս կու-գան, քան բուն ինքը Շարժումը: Իսկ Վազգէն Մանուկեանի վաղահաս հեռացումը Շարժու-մէն- նոր կուսակցութիւն մը հիմնելու առա-ջադրութեամբ- աւելի եւս կը պառակտէ Շար-ժումը: Եւ այս անգամ՝ ոչ միայն Շարժումը, այլ Հայաստանի ամբողջ բնակչութիւնը, որ այնքան կարիքն ունի միասնականութեան, ընդդէմ Ատրպէյճանական թշնամութեանց ու վրացական գրգռութիւններու: Հաւակ այն քաոսին, որ ստեղծուեցաւ ամբողջ Կովկասի մէջ, քաղաքացիական պատերազմի առաջնոր-դելով Վրաստանն ու Ատրպէյճանը, Հայաս-տան կը մնայ աւելի միասնական քան երբեւէ, սակայն ստոյգ չէ թէ մինչեւ երբ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան խորհրդարանի բեմէն յայտարա-

րեց, թէ աւելի խելացի չենք վրացիներէն եւ [illegible]

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը հանդերձեալ էր իշխանութիւնը ձեռք առնելու այն օրը, որ խորհրդային վարչակարգը քա-շուէր հրապարակէն: Սակայն, ի զարմանս այդ կուսակցութեան ղեկավարութեան՝ Հա-յաստանի ժողովուրդը նախընտրեց հեռու իր ծոցէն ծնած թէկուզ անփորձ - ղեկավարու-թեան, քան հռաւիրել կուսակցութիւն մը, որ ի վերջոյ տեսական փորձառութիւն արձանագ-րած էր իր պատմութեան մէջ, Հայաստանի ժո-ղովուրդին ընդդիմութիւնը Դաշնակցութեան՝ կը կարօտի լուրջ ուսումնասիրութեան, այդ մերժումին անմիջական պատճառները կը բու-ին ըլլալ այդ կուսակցութեան ընկերվարա-կան դաւանանքը, սփիւռքի մէջ ցուցաբերած ամբողջատիրական ախտաժանները եւ ամենէն աւելին՝ այսօր Հայաստանի անկախ, տեմոկ-րատական իշխանութեան դէմ մղած անհաշտ պայքարը, որուն մէկ արտայայտութիւնը կը հանդիսանայ խումբ մը մարտիկներով սահ-մանային պաշտպանութեան իր վտանգաւոր խաղը: Դէպք չէ սակայն միակտուր մեղադ-րանքի տակ առնել ամբողջ Դաշնակցութիւնը, երբ բացայայտ է շարքերու լայն ընդդիմութիւ-նը ղեկավարութեան պառակտիչ պայքարին նկատմամբ: *«Երբ բոլշեւիզմի տապալումն էր մեր նպատակը՝ տապալեցաւ բոլշեւիզմը: Երբ Հայաստանի անկախութիւնն էր մեր ծրագիրը՝ անկախացաւ Հայաստան. ինչո՞ւ ուրեմն այս հակապետական արշաւը»*, կը հարցնեն դաշ-նակցութեան ամբողջ շարքերը:

Ռամկավարական դրութեան ամրապնդու-մով բոլոր քաղաքական հոսանքներն ալ պէտք է ունենան իրենց ուժին, հեղինակութեան եւ ծառայութեան համապատասխան ներկայա-ցուցչութիւնը: Մենք մեր սկզբունքներէն հակա-սած կամ ականահարած պիտի ըլլայինք, եթէ ցանկանայինք ու մաղթէինք Դաշնակցու-թեան ամբողջական հեռացումը Հայաստանի քաղաքական կեանքէն: Ի վերջոյ հաւասա-րակշռուած ռամկապետութիւն մը պէտք է տեղ ունենայ քաղաքական բոլոր հոսանքներուն համար, պայմանաւ որ այդ հոսանքները հե-տեւին եւ արդարօրէն կիրարկեն ռամկապետա-կան դրութեան քաղաքական «խաղին» օրէնք-ները:

Երբ զարմանալի էր Դաշնակցութեան մեր-ժումը Հայաստանի ժողովուրդին կողմէ նոյնքան զարմանալի կը դառնայ միեւնոյն ժողովուր-դին յարումը Ռամկավար Ազատական Կու-սակցութեան: [illegible] գիտնականներու- որոնք կը դիմէին Հայաստա-նի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան անդամագրուելու համար: Այսօր մեծ է Հա-յաստանի մէջ հմայքը Ռամկավարութեան, ցոյց նաեւ կազմակերպութենէն անկախ: Ար-դարեւ, ՌԱԿ-ը չէ կարողացած ընել մարդկա-յին ու նիւթական ներդրում այն չափով, որ ը-րած են այլ կազմակերպութիւններ: Անոր ոչ-ընկերվարական եւ ազգային հանգամանքը հը-րապոյր մը ունի մեր ժողովուրդին համար: ՌԱԿ-ի գաղափարներն ու հարթոյթը կը սու-րան կազմակերպութենէն աւելի առաջ: Այսօր ՀՌԱԿ-ի հիմնադիր խորհուրդը եւ շարքերը կը հանդիսանան ամէնէն առաջաւոր ու հաւա-սարակշռուած քաղաքական գործօնները: Հ-ՌԱԿը կը ճանչցուի իբրեւ «հանգիստ ուժ»ի կազմակերպութիւն:

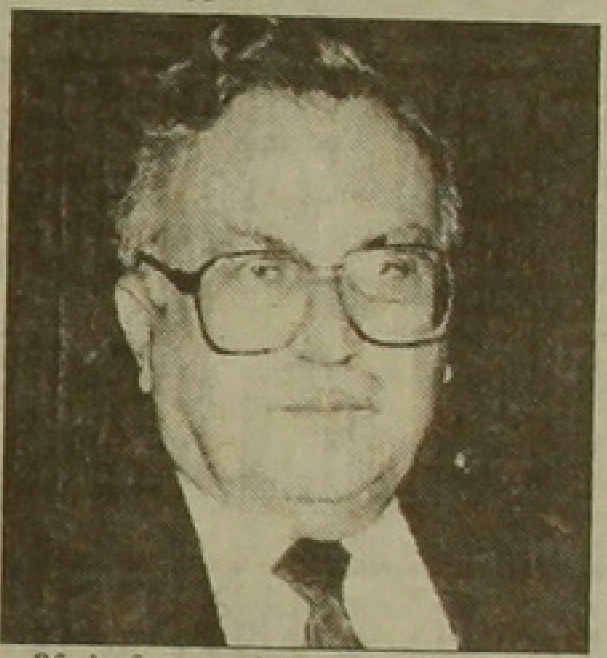

Բնականաբար պիտի հանդարտին այսօրու-ան խառն ժամանակները, պիտի զտուին գա-ղափարները եւ որոշ նօսրացում մի պիտի կը-րեն շարքերը: Սակայն, պիտի մնան այն տար-րերը, որոնք պատրաստ են, հասուն են քաղա-քական գործ կատարելու եւ գործելու իբրեւ տեսական կուսակցութիւն: ՀՌԱԿ-ը Հայաս-տանի խորհրդարանին մէջ ունի չորս արժա-նաւոր ներկայացուցիչներ- անհաւանական չէ որ մօտիկ ապագային բազմանայ անոնց թի-ւը, քանի արմատաւորուի ռամկապետութիւնը Հայաստանի մէջ:

Քաղաքական կազմակերպութեան մը դա-ւանանքն ու գաղափարախօսութիւնը իրենց արդարացումը կը գտնեն սեփական հողի վը-րայ, սեփական պետութեան ծիրին մէջ: Երբ ընկած չունենանք ժողովրդական կուսակցու-թեան մասնակցութիւնը Հայաստանի առաջին [illegible] ռամկավարական դրութիւնը ներածող ու գործադրող գլխաւոր ուժը:

Այսօր, երբ ՌԱԿ-ը կը վերադառնայ Հա-յաստան, առաջին անգամն է, որ անոր գա-ղափարաբանութիւնը պիտի հողի փորձառու-թեան քարին: Պիտի ըլլան վրիպումներ, պիտի կատարուին սրբագրումներ եւ այնքան ատեն որ կուսակցութիւնը անկեղծ է ինքզինքին եւ իր սկզբունքներուն հանդէպ- ան պիտի դառ-նայ իրական քաղաքական ուժ մը Հայաստա-նի մէջ:

Պարկեշտ կուսակցութիւն մը, մեր պատմու-թեան այս ճակատագրական հանգրուանին, պիտի խուսափի սփիւռքի վէճերը հայրենիք փոխադրելէ, որովհետեւ այսօր այնպիսի բարդ ու կնճռոտ հարցեր կը տագնապեցնեն Հայաստանի կեանքը, որ արդար պիտի չըլլար այդ կացութիւնը բարդացնել սփիւռքի հարցե-րու տարատնկումովը հայրենի հողին վրայ:

Կարգ մը մարդիկ արդէն ափ առած են Հայաստանի դռները եւ կը ջանան անձնա-կան մենատիրութիւն հաստատել ժողովուրդին միտքին ու գաղափարներուն վրայ: Անցնող եր-կու շաբաթներուն ընթացքին առիթը ունեցայ զրուցելու անոնցմէ ոմանց հետ:

Պէտք չկայ կուսակցութիւններու, կրնեն ա-նոնք, նախանձախնդրօրէն պահպանել ջա-նալով իրենց «պարտէզը», որ այս պարագա-յին Հայաստանի ժողովուրդն է:

Անշուշտ պարզ էր անոնց տրուած պատաս-խանը, թէ ինչո՞ւ հայ ժողովուրդին պիտի զը-լացուի քաղաքական եւ գաղափարական այ-լազանութեան իրաւունքը, որ Արեւմուտքի տե-սական կառոյցներուն հիմը կը կազմէ: Միթէ մեր ժողովուրդը նախի՞ր է, որ զրկուի քաղա-քական ընտրութիւն կատարելու իրաւունքէն: Ու միթէ այսօր Հայաստան ներխուժող աղանդ-ները աւելի չեն բաժներ ու ջլատեր հայութիւ-նը, աւելի քան ենթադրաբար պիտի կրնան ընել կուսակցութիւնները:

ՌԱԿ-ի հիմնադրութեան 70-ամեակը փոր-ձիչ մըն է հոետորութեան ու ցոյց նաեւ ֆիչ մը... ներելի ինքնագովութեան: Սակայն, Հա-յաստանի ծանր կացութիւնը բոլլ չի տար ինք-նագոհ եւ ինքնագով արտայայտութեանց, այլ կը հրաւիրէ բոլորս, որ լուրջ գիտակցութեամբ մը լծուինք հայրենաշինութեան դժուար գոր-ծին ու բոլլ տանք, որ գաղափարները իրենք մաքառին իրենց արդարացիութեան համար ու բոլլ տանք ժամանակին որ պատմութիւնը ինք ո-րոշէ իւրաքանչիւր կուսակցութեան տեղը:

Ահա պատմական անհրաժեշտութիւնը այս-օր:

ՅՈՒԱՆՆ ԱՐՍԷՆԵԱՆ
«Պայքար»

Վերջին Ռոմանովը

Վերջերս Ֆրանսիայում լույս տեսավ Անրի Թրուայայի «Նիկոլայ երկրորդ» կենսագրա-կան վեպը, անմիջապես տեղ գրավելով «բեստսելլերների» շարքում

1977 թ. Մոսկվայից հրաման ստացվեց Սը-վերդլովսկում (նախկին Եկատերինբուրգ) քանդե-լու Իպատեւի տունը: Դա կատարվեց մեկ գի-շերվա ընթացքում: Շուտով սոսկ ամայի մի շերտ մնաց այն տեղում, որտեղ 1918 թ. հուլիսի 16-ի լույս 17-ի գիշերը Նիկոլայ երկրորդը, իր չորս դուստրերը, 14-ամյա արքայազնը, նրանց մայրը՝ կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆյոդորովնան եւ մի քանի սպասավորներ հարձեռորեն մահա-պատժի ենթարկվեցին: Ամենքին հայտնի է, որ 1977 թ. քանդման աշխատանքները վերահսկում էր կոմկուսի տեղական առաջին քարտուղար Բո-րիս Ելցինը:

Այսօր Մոսկվայում ցարիզմի ջատագովները կարող են պարծենալ, ո՞ր այն ժամանակվա Ռուսաստանը աւելի շատ ցորեն էր ա-ծեցնում, քան Միացյալ Նա-հանգները, Կա-նադան եւ Ար-գենտինան մի-ասին վերց-րած: Բայց եր-կիրը արդյո՞ք լավ էր ղեկա-վարվում: Նի-կոլայ երկրոր-դի մեջ [illegible]

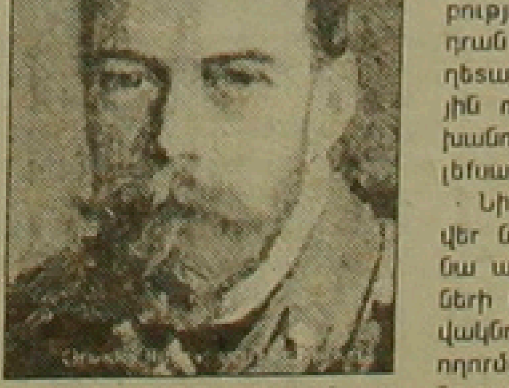

[illegible]

վուրը ասեց եւ անվանում էր «Նեմկա» («գեր-մանուհի»):

Բայց եթե «ավստրուհուն»՝ Մարի Անտուանետ քաղուհուն, մեղադրում էին թեթեւամտության համար, ապա «գերմանուհին» տարված էր միս-տիցիզմով եւ գաղտնի գիտություններով: Ի վեր-ջո նա սկսեց տեսնել միայն Ռասպուտինի աչ-քերով եւ հեռացնել այն նախարարներին, որոնք դուր չէին գալիս խորամանկ կրոնավորին: «Ների՛ր ինձ», ասաց նա ամուսնուն նրա հը-րաժարականի հաջորդ օրը:

Նախկին տիրակալը ուշացումով քաջություն ունեցավ իրեն համարելու միակ մեղավորը: **«Ես ծնվել եմ դժբախտ լինելու համար»**, կայսրությունից հրաժարվելիս ասաց նա իր գե-ներալներին: Դժբախտությունն սկսվել էր հենց թագադրության պահից, հրմշտոցի հետեւանքով բազմաթիվ մարդիկ էին մահացել այդ առիթով Մոսկվայի մոտակայքում գտնվող Խոդինկայի դաշտում շատ վատ կազմակերպված տոնախըմ-բությունների ժամանակ: Ի թիվս այլ բաների, դրան հաջորդեցին Ճապոնիայի հետ ծագած ա-ղետալի կոնֆլիկտը եւ առաջին համաշխարհա-յին պատերազմի ձախողությունները: Նրա իշ-խանությունը իրոք թլվում էր «անիծյալ», իսկ Ա-լեքսանդրա Ֆյոդորովնան դրա չար ոգին էր:

[illegible]

Լ. Մ[illegible]

Գերմանիան վտարում է թուրք բանվորներին

Գերմանիայի Ֆեդերատիվ հանրապետութ-յան եւ Թուրքիայի միջեւ 1961 թ. հոկտեմբերի 31-ին ստորագրվեց «աշխատուժի» վերաբերյալ համաձայնագիր, որի հիման վրա 5193 հո-գուց բաղկացած թուրքական բանվորական առաջին խումբը մեկնեց Գերմանիա: 1971-ին թուրք բանվորների թիվը Գերմանիայում հա-սավ 424.374-ի: 1973 թվականին նավթային ճգնաժամի հետ կապված, որ բացասական ազդեցություն էր թողել Արեւմտյան երկրների տնտեսական զարգացման վրա, ԳՖՀ-ն պաշ-տոնապես դադարեցրեց օտարերկրյա աշխա-տուժի ներգրավումը երկրի արդյունաբերութ-յան մեջ: Սակայն, դա չխանգարեց, որ Գեր-մանիայում թուրքերի թիվը հետզհետե աճի: Ընդ որում, հիմա արդեն ոչ միայն բանվոր-ներն էին ներգաղթում Գերմանիա, այլեւ նը-րանք երկրում հաստատվում էին իրենց ընտա-նիքներով:

Գերմանա-թուրքական համաձայնագրի ըս-տորագրումից 30 տարի է անցել: Գերմանիա-յում բնակվող թուրքերի թիվն այսօր կազմում է 1.800 հազար մարդ, որոնց միջին տարիքը, ըստ վիճակագրական տվյալների, 50-ի մոտ է: Թշնամանքը երկրում օտարների հանդեպ, սկը-սած 1980 թ. լայն թափ է առել եւ ծավալ-վում է ահռելի արագությամբ, զուգորդվելով բռնության բազմաթիվ փաստերով: Ըստ «Ջումհուրիյեթի», 1980 թ. արձանագրվել է բռնության 119 փաստ, իսկ 1981-ին 297: Օ-տարների հանդեպ բռնությունը հատկապես սաստկացել է երկու Գերմանիաների վերա-միավորումից հետո: *«Ջումհուրիյեթ»* թերթը գը-րում է, որ չնայած երկրում օտարների բազ-մազգ բնույթին, գերմանացիները օտար հա-կացողության տակ թուրքերին են առաջինը ընկալում եւ արեւելյան Գերմանիայի բնակի-չը, ով չի նդել թեկուզ ոչ մի բանվոր, խոսե-լով օտարների մասին, հրապարակայնորեն կարողանում է ասել. *«կեղտոտ թուրքեր, կորե՛ք այստեղից»*: Մինչդեռ թուրքերը 30 տարի շա-րունակ աշխատելով Գերմանիայում, զգալի ներդրում են ունեցել գերմանական տնտեսութ-յան մեջ: ■

Էրբաքանը՝ այդ «փոքր Խոմեյնին»

Տարիներ շարունակ թուրք իսլամականները պայքարում են աշխարհիկության եւ Թուրքիայի ու Եւրոպայի մերձեցման դեմ: Օգտագործվում է [illegible]

Քեմալ Աթաթուրքի ժառանգորդներին՝ զինվորա-կաններին: Քանզի իսլամական կուսակցության պարագլուխ Նեջմեթին Էրբաքանը (65 տարե-[illegible]

[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Մադրիդում ավարտվեց Մերձավոր Արեւելքի երկրների խաղաղության խորհրդաժողովը: Այն անցկացնելու համար ստեղծվել էր բարենպաստ միջազգային իրադրություն: Խորհրդաժողովը մի աննախադեպ երեւույթ էր Մերձավոր Արեւելքի պատմության մեջ, երբ երկրաշրջանի գրեթե բոլոր գլխավոր հակամարտ կողմերը նստեցին բանակցությունների սեղանի շուրջ: Սա հիմնականում հնարավոր դարձավ խորհրդա-ամերիկյան հարաբերությունների փոփոխման, ամերիկյան կողմի գերիշխանության եւ համաշխարհային քաղաքականության ապագաղափարացման շնորհիվ: Մադրիդյան ժողովը առաջին հերթին ամերիկյան դիվանագիտության հաջողությունն է: ԽՍՀՄ-ի միջնորդի դերը Մադրիդում կարելի է խորհրդանշական համարել:

Մասնակիցների առջեւ բազմաթիվ հարցեր էին ծառացել. ինչպե՞ս մի կողմ դնել հին կասկածները, անվստահությունը ու թշնամանքը, ինչպե՞ս լուծել տարածքային վեճերը, մասնավանդ Գոլանի բարձունքների հարցը. չէ՞ որ պարզ է, որ Իսրայելը կցանկանա ամեն գնով ստրատեգիական նշանակություն ունեցող այդ բնագիծը իր ձեռքում պահել, իսկ Սիրիան երբեք չի համակերպվի պարտվածի դերում մնալ, ինչպե՞ս հարգել պաղեստինցիների ինքնորոշման իրավունքը, ինչպե՞ս ետ պահել Սադդամ Հուսեյնի համակիրներին Հորդանանի պաղեստինցիներին եւ բեդվիններին Իսրայելի հանդեպ հակամարտությունից եւ այլն: Սրանք այնպիսի հարցեր են, որոնց լուծումը պահանջում է համակողմանի մոտեցում: Այդ պատճառով է, որ արաբները փորձեցին ստեղծել բանակցությունների միասնական ճակատ եւ առաջ քաշեցին *«հող խաղաղության փոխարեն»* սկզբունքը, ըստ որի իսրայելյան զորքերը պետք է դուրս բերվեն բռնագրավված արաբական տարածքներից (Արեւմտյան ափ, Գազայի հատված, Արեւելյան Երուսաղեմ, Գոլանի բարձունքներ, Հարավային Լիբանան): Այս հարցում առավել շահագրգռված արաբական կողմերը՝ Սիրիան, Լիբանանը, Հորդանանը եւ պաղեստինցիները Իսրայելի առջեւ կտրուկ հարց դրեցին. ազատել 1967 թ. գրաված տարածքները եւ որպես առաջին քայլ դադարեցնել դրանց բնակեցումը հրեաների կողմից ու թույլ տալ պաղեստինցիներին վերադառնալ հայրենիք: Ավելի կարծր էր Սիրիայի դիրքը, որի ներկայացուցիչ աշ-Շարաան հայտարարեց, թե իր երկիրը չի մասնակցի նախատեսված երկկողմանի բանակցություններին, եթե սկզբից տարածքային հարցերը չլուծվեն: Իսրայելն անընդհատ խուսափում էր տարածքային վեճերին անդրադառնալուց եւ հայտարարեց, որ արաբա-հրեական հակամարտությունն ըստ էության տարածքային չէ եւ չպետք է խորհրդաժողովի ուշադրությունը կենտրոնացնել դրա վրա: Այդ հակամարտության ակունքները ավելի հին են, քան Իսրայել պետության ստեղծումը:

Իսկ ի՞նչ էր առաջարկում ԱՄՆ-ը: Ջ. Բուշը մինչեւ խորհրդաժողովը պնդում էր չանդրադառնալ կոնֆլիկտի էությանը, եւ առաջ քաշեց ունիվերսալ մի բանաձեւ, որը կարելի է այսպես անվանել *«արդարություն եւ անվտանգություն»*. արդարություն պաղեստինցիների համար, անվտանգություն՝ Իսրայելի: Նա խաղաղության գործընթացը պատկերացնում է հետեւյալ ձեւով. սառեցնել հրեաների բնակեցումը Գազայի հատվածում, ստիպել Իսրայելին պաղեստինցիներին տալ, թեկուզ սահմանափակ, ինքնավարություն, մի ինչ-որ ձեւով համաձայնության բերել Սիրիային եւ Իսրայելին Գոլանի բարձունքների հարցով, սկզբից ստիպելով Իսրայելին որպես «բարի կամքի նշան» առաջին քայլ՝ դուրս բերել զորքերը Լիբանանի հարավից: Վաշինգտոնի առաջ քաշած լուծման բանաձեւը հիմնված է տարածքային փոխզիջումների սկզբունքի վրա, որի մասին խորհրդաժողովում բարձրաձայն չհայտարարվեց:

Ահա սրանք էին շրջափված այն հիմնական կետերը, որից հետո կողմերն անցան անմիջական երկկողմանի բանակցությունների: Որքան էլ զարմանալի է, շրջափերի արդյունքներ տվեցին միայն Իսրայելի եւ պաղեստինցիների միջեւ սեղանաս բանակցությունները, որի շարունակությունից մասնագետները դեռ շատ սպասելիքներ ունեն: Իսրայելը ճանաչեց եւ համաձայնեց բանակցել առանձին պաղեստինյան պատվիրակության հետ: Սա համարվում է խորհրդաժողովում Իսրայելի կատարած ամենանուրբ քայլը: Երկու պատվիրակությունների կողմերն էլ ցուցաբերեցին ռեալիզմ, չնայած սկզբում պաղեստինցիները պահանջում էին անմիջապես պետություն ստանալ Արեւելյան Երուսաղեմ մայրաքաղաքով: Սա առայժմ անիրագործելի ցանկություն է, իսկ ինքնավարության հեռանկարը եւ հրեական կիբուցների կառուցման սառեցումը քիչ թե շատ իրական է թվում: Պաղեստինցիները շատ են վախենում այս անգամ էլ առիթը բաց թողնել, եւ ցանկանում են գոնե կես քայլ, բայց առաջ շարժվել:

ՄԱԴՐԻԴ. ի՞նչ կտա առաջին համաժողովը հրեաներին եւ արաբներին

Իսկ ի՞նչ է իրենից ներկայացնում Արեւմտյան ափում «հող խաղաղության փոխարեն» սկզբունքի իրագործումը պաղեստինցիների համար: Սա նշանակում է 100 հազար հրեա բնակչությամբ տարածքի վրա ստեղծել Պաղեստինյան պետություն, որը քիչ հավանական է կամ էլ՝ պաղեստինցիներին տալ ինքնավարության իրավունք: Հրեա բնակչության վերաբնակեցումը, Սինայի օրինակով, համարյա անհնար է: Ըստ «Նյուզուիք» շաբաթաթերթի, այն կպահանջի 35 մլրդ. դոլլար եւ հազիվ թե գտնվի մեկը, որ կֆինանսավորի այդ գործը:

Սիրիան ու Իսրայելը դեռ չեն կարողանում հաղթահարել երկուստեք անվստահությունը: Իսկ Գոլանի բարձունքներում հրեական վերջին բնակավայրի հիմնումը ուղղակի հունից հանեց Սիրիային:

Նոր վեճերի առիթ էր նաեւ հետագա բանակցությունների վայրի ընտրությունը: Արաբները պնդում էին, որ այն լինի Մերձավոր Արեւելքից դուրս, իսկ Իսրայելը՝ հերթականությամբ երկրաշրջանի պետությունների մայրաքաղաքներում: Վերջին առաջարկի դեպքում կնշանակի, որ արաբները, թեկուզ անուղղակի ձեւով, ճանաչում են Իսրայել պետությունը Երուսաղեմ մայրաքաղաքով: Իսկ սա առայժմ անընդունելի է արաբների համար: Թե ինչպիսի ընթացք կստանան հետագա երկկողմանի բանակցությունները՝ անհնար է կանխատեսել: Դիտորդների մեծ մասը լավ բան չի գուշակում, անընդհատ նշելով այն փաստը, որ նույնիսկ խորհրդաժողովում բանակցող կողմերը խուսափում էին ոչ միայն պաշտոնական ձեռքսեղմումից, այլեւ իրար նայելուց, եւ որ խաղաղության հասնելու «հանգիստ» փորձերը կրում են ժամանակավոր բնույթ: Վաշինգտոնը երկու կողմերի վրա էլ մինչեւ խորհրդաժողովը ճնշում էր բանեցնում, իսկ Մադրիդում բռնել էր չեզոք, ավելի ճիշտ, սպասողական դիրք, ուշադիր հետեւելով իրադարձությունների զարգացմանը: Եթե հետագա բանակցություններն անհաջողությամբ ավարտվեն, ապա Մ. Նահանգները ամենայն հավանականությամբ գործի կդնեն իրենց ողջ տնտեսական, քաղաքական եւ ռազմական հզորությունները խաղաղեցնելու «կամակոր» երկրաշրջանը: ԱՄՆ-ը Իսրայելի համար «նվեր» է պահել խոստացած 10 մլրդ. դոլլարը, եւ դրան ավելացրած նույնքան «օգնություն» Գերմանիայից, Ճապոնիայից, Անգլիայից ու Ֆրանսիայից: Իսկ արաբներին առայժմ խոստացված է հատուկ զարգացման բանկ, որի կարիքը ետպատերազմյան շրջանում բոլորն էլ զգում են: Իսրայելի եւ ԱՄՆ-ի կողմից այս «խաղերը» հավանաբար կտեւեն մինչեւ ամառ, մինչեւ այդ երկրներում պրեզիդենտական նախընտրական արշավների սկսվելը: Այստեղ Բուշը նորից կսկսի Մ. Նահանգների հրեաներին սիրաշահել, իսկ Շամիրը նորից կդառնա սիոնիզմի խրոխտ պաշտպան: Ճիշտ է այն փաստը, որ Մադրիդյան հանդիպումը առաջին հերթին ԱՄՆ-ի բենեֆիսն է, որը հաճախ սկսել են կոչել հոլիվուդյան սցենարով գրված անհաջող բեմադրություն: Ճիշտ է եւ այն, որ Բուշը Իսրայելին ուժով քարշ տվեց Մադրիդ, իսկ արաբների կողմից էլ մինչեւ վերջ անկեղծություն չի երեւում վերջ տալու հակամարտությանը, այլ զգացվում է շունչ քաշելու եւ ընդմիջման ժամանակ առավելագույնս շահ կորզելու միտումը:

Ամեն դեպքում չի կարելի թերագնահատել խորհրդաժողովի պատմական նշանակությունը: Պատմությունը չի ների, եթե երկրաշրջանում խաղաղության ընթանալու այս առիթն էլ ձեռքից բաց թողնվի:

ՄԱՐՏԻՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

«Աղվեսի» աստղային ժամը

Հաֆեզ Ասադի քաղաքական դիմանկարը

Քաղաքական քիչ թե շատ դրական տեղաշարժերը Մերձավոր Արեւելքում մեծ չափով պայմանավորված են Սիրիայի նախագահ Հաֆեզ Ասադի վարած խաղաղարար քաղաքականությամբ: «Արաբական տոկունության» ջատագովը համաձայնեց Իսրայելի հետ ուղղակի բանակցություններից, իսկ ԱՄՆ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը Մերձավոր Արեւելք իր այցելությունների ժամանակ առաջինը նրա հետ նստեց կլոր սեղանի շուրջ: Ինչպես գրում էին թերթերը, հենց Ասադը **«կարեւոր քայլ կատարեց խաղաղության ճանապարհին»**:

Համընդհանուր հիացքի միջից, այնուամենայնիվ, ձայներ են հնչում. **«մի՞թե ընձառյուծը փոխել է կաշին»**: Սակայն նրանք չեն ընկալում էությունը: Հաֆեզ Ասադը (Հաֆեզ Վախշ-Անողոք) իրականում ավելի խորամիտ եւ համբերատար գազան է: **«Ինչո՞ւ պետք է նա փոխեր կաշին**,- հայտնում է մի բրիտանացի դիվանագետ,- չէ՞ **որ նա կարող է, ինչպես խամելեոնը, ակնթարթորեն փոխել գույնը»**:

Հաֆեզ Ասադը արաբական աշխարհի մեծագույն գործարարն է, ճարտար ստրատեգը, որը երբեք չի խախտում բոլոր կանոնները եւ գերադասում է սպասել, մինչեւ հակառակորդը առաջինը սխալվի: Միեւնույն ժամանակ նա անողոք իշխանավոր է՝ պատրաստ զոհաբերելու հայրենակիցներին եւ օգտագործելու ցանկացած զենք թշնամիների դեմ՝ թնդանոթ թե պայթուցիկ, [illegible] կրակոց թե խնամքով [illegible] սադրանք:

Այսպես, երբ Համա քաղաքում «եղբայր-մուսուլմանները» մարտահրավեր նետեցին պետության աշխարհիկ կառուցվածքին, Ասադը վերջնականապես արմատախիլ արեց արմատականությունը: 1982 թ., ապստամբությունից երեք ամիս հետո, երբ զոհերի թիվը անցել էր 20 հազարից, այս քաղաք այցելած լրագրողը հայտնվեց ամայության մեջ՝ կարծես հրեշավոր ջախջախիչ բնական աղետից հետո: «Ո՞ւր են այստեղի տները,- հարցրեց նա վարորդին: **«Մենք շարժվում ենք դրանց վրայով»: «Իսկ որտե՞ղ են մարդիկ»: «Մենք, հնարավոր է, շարժվում ենք նրանց վրայով»**, պատասխանեց վարորդը:

«Ծանոթ» ձեռքի ներկայությունը զգալի էր նաեւ նույն տարի Լիբանանում, երբ տեղի քրիստոնյաների պրոիսրայելական առաջնորդ Բ. Ջմայելը ընտրվեց նախագահ: Ջմայելը այդպես էլ չաշխատեց իր պաշտոնում: Ընտրվելուց երեք շաբաթ անց նա կտոր-կտոր եղավ հեռահար կառավարվող ռումբի պայթյունից: Նրա հետ հողս գնաց իր ծրագիրը՝ **«Պակս-Խեբրաիկա»-«Խաղաղություն հրեական ձեւով»**:

Սիրիայում ամենահաս հետախուզությունը եւ անվտանգության ուժերը, որոնք, ինչպես եւ Ասադը, ծագում են ալավիների համայնքից եւ շիա ուղղությունն են դավանում, մեծապես զգուշանում են ընդդիմության հնարավոր ելույթներից: Նրանք գործում են ԲԱԱՍ կուսակցության ապարատի հետ ձեռք-ձեռքի՝ ահա արդեն 21 տարի Ասադին պահելով իշխանության գլուխ:

Այսօր, սակայն, սանձելով ներքին ընդդիմությունը եւ իրեն կապելով Լիբանանն այնպես, ինչպես ոչ ոք նախկինում, Ասադը զգեստավորվել է պրագմատիստի հագուստով: Այս կերպարանափոխությունը արագացավ՝ Ասադը հարեց բազմազգ ուժերին ընդդեմ Սադդամ Հուսեյնի: Այն իր բարձրակետին հասավ, երբ Ասադը պատրաստակամություն հայտնեց ընդառաջ գնալ Իսրայելին հանուն Սիրիայի հզորության եւ «ամերիկյան նոր կարգի» վրա ազդելու հնարավորության: Այս քայլը, որը դեռեւս շատ անակնկալներ է թաքցնում իր մեջ, «էժան չնստեց»:

Խորհրդային կայսրության փլուզումը, գերտերությունների հակամարտության ավարտը Ասադին ստիպեցին գնալ հաշտության:

«Աղվեսը», ինչպես հաճախ նրան անվանում են Սիրիայում, իրեն հատուկ շրջահայեցությամբ հող էր պատրաստել ներկա կերպարանափոխության համար, ինչը փոխարինում է երկարամյա վտանգավոր մեկուսացմանը, որի մեջ նա հայտնվել էր Հինդաուի գործի (Լոնդոնի Հիթրոու օդակայանում էլ-Ալ ավիաընկերության ինքնաթիռի պայթեցման փորձի) պատճառով: Դա տեղի ունեցավ հենց այն ժամանակ, երբ Սիրիա-Իրան ալյանսը իրենից վանեց արաբական երկրների մեծ մասին: Շատ դիտորդներ հակված են հավատալու այն բանին, թե Ասադը նախօրոք տեղյակ չէր այդ ահաբեկչական գործողությանը: **«Որոշ հետախուզական մարմիններ գործում էին ինքնագլուխ**,- ասում է մի բրիտանացի դիվանագետ,- **ոչ մի վկայություն չկա այն մասին, թե Ասադը տեղյակ էր այդ գործողության նախապատրաստության մասին»**: Հետաքննությունը համարեց, որ մեղավոր է Լիբիան: Իսկ Սիրիան, կառավարական փորձագետների հաստատմամբ, չի ներքաշվել միջազգային ահաբեկչության ոլորտը: Ընդհակառակը, Դամասկոսի խմբավորումները **«զսպվում են խիստ հսկողության տակ. նրանց թույլատրվում է խոսել ամեն ինչի մասին, բայց չի թույլատրվում որեւէ բան անել»**:

Ասադի առաջին խոշոր ձեռնարկումը՝ իր զորքերի ուղարկումը բազմազգ ուժերին օժանդակելու ընդդեմ Իրաքի, այն ժամանակ, երբ վերջինս սպառնում էր ոչնչացնել Իսրայելը, փոխհատուցվեց առատորեն: Նա ոչ միայն նվաճեց Արեւմուտքի բարյացակամությունը եւ Լիբանանում իր ներկայության ճանաչումը, այլեւ հաղթահարեց ներքին լուրջ ալեկոծումները, որոնք բռնկվել էին անգամ բանակային շրջանում: Այժմ, պատերազմի ավարտից հետո, Դամասկոսի սուպերմարկետներում չտեսնված առատություն է, իսկ Ասադը **«դարձել է ավելի հեղինակավոր, ինչպես երբեք»**:

Հնարավոր է, հիշելով Այսրհորդանանի հանգուցյալ թագավոր Աբդուլլահի խոսքերը այն մասին, թե արաբները ի վիճակի չեն մարտնչել առանց Եգիպտոսի (որը խաղից դուրս եկավ Իսրայելի հետ առանձին կնքված պայմանագրից հետո) եւ խաղաղություն կնքել առանց Սիրիայի մասնակցության, Ասադը օգտվեց առիթից, երբ միջազգային հանրության վերաբերմունքը եւ ներքին կայունությունը բարենպաստեցին նրան: Նա երկրորդ համարձակ քայլն արեց. «Մեծ յոթնյակի» հանդիպման նախօրյակին մերժեց մերձավորարեւելյան կարգավորման բանակցություններին իր դիմադրությունը: Այսպիսով, նա այն աստղային հանդուրժողը եղավ, որ գլխավոր չարագործի աննախանձելի իրավիճակում կարող է հայտնվել Իսրայելը:

1930 թ. ծնված, Սիրիայի հյուսիսային լեռնային շրջաններից աղքատ [illegible] 11 երեխաներից իններորդը, մոր կաթի հետ Հաֆեզը ներծծել է արաբական ազգայնամոլությունը: 16 տարեկանում նա դարձավ ԲԱԱՍ կուսակցության անդամ, հրապուրվելով կուսակցության ընկերային արդարության մասին կոչերով: 20 տարեկանում նա ծառայության մտավ Ռազմաօդային ուժերում, ազատելու երկիրը օտարերկրյա վտանգից. **«Երբ ես փոքր էի, տեսել եմ, թե ինչպես ֆրանսիացի զինվորները ծեծեցին իմ մի հայրենակցի: Երբ ես իմացա, որ ֆրանսիացի օդաչուները գնդակոծում են մեր քաղաքները, ես որոշեցի օդաչու դառնալ, որովհետեւ մտածում էի, որ այդպիսով կարող եմ վերջ տալ դրան»**:

Ինչ էլ լինի, խամելեոնը կփոխի գույնը: Նա ամեն դեպքում կհաղթի, անկախ նրանից մետաղադրամը որ կողմի վրա կընկնի: Իսկ թե ինչ է սպասվում Սիրիային Ասադից հետո՝ դա արդեն ուրիշ հարց է:

«Օբսերվեր», Լոնդոն

digitised by A.R.A.R.@

Վաշինգտոն-Թեհրան. նոր փաստեր Իրանգեյթի վերաբերյալ

Ամերիկյան ABC հեռուստաընկերությունը նոյեմբերի 2-ին հայտնի Night Line հաղորդման ժամանակ, որը վարում է հանրաճանաչ հեռուստամեկնաբան Թեդ Քոփըլը, կրկին անգամ անդրադարձավ Իրանգեյթին։ Մեկնաբանը հաղորդման սկզբում թվարկելով Իրանգեյթ կոչվող գործարքի իրականացման հետ կապված ԱՄՆ-ի կառավարության նպատակները, խոստացավ իր տրամադրության տակ եղած նոր փաստերի օգնությամբ լուսաբանել այդ առեղծվածային գործարքի որոշ հանգամանքներ։ Չնայած դրան, Թեդ Քոփըլը հենց սկզբից զգուշացրեց. *«Համոզված եմ, որ ոչ մեկին չի հաջողվի վերջնականապես բացահայտել, թե երկու տարվա ընթացքում ի՞նչ է տեղի ունեցել կամ ինչո՞ւ է տեղի ունեցել»։*

Հեռուստադիտողներին ներկայացվեց մի քանի լուսանկար՝ Օլիվեր Նորթի և Իսրայելի հակաահաբեկչական կազմակերպության գործակալ Ամիրամ Նիրի լուսանկարները Թեհրանի հյուրանոցներից մեկի պատշգամբում, ինչպես նաև ամերիկյան գործակալների և Իրանի ներկայացուցիչների միջև տեղի ունեցած հեռախոսային բանակցությունների ձայնագրությունը։

Night Line հաղորդման սկզբում մեկնաբանը պատմեց Իրանգեյթի վերաբերյալ որոշ մանրամասնություններ. *«1983 թ. ԱՄՆ-ը հրաժարվեց Իրանին և նրա դաշնակիցներին զենք և զինամթերք մատակարարելուց։ Որոշումն ընդունվեց Լիբանանում մի քանի ամերիկացիների գերեվարումից հետո։ Սակայն 1985 թ. ամռանը նախագահ Ռեյգանը Լիբանանում գերեվարված ամերիկացի պատանդների ազատելու նպատակով, ինչպես նաև հասարակական կարծիքի ճնշման ներքո Իսրայելին հորդորեց զենք տրամադրել Իրանին։ Նա հույս ուներ, որ այդ եղանակով կարող է կապ հաստատել Վաշինգտոնի և Թեհրանի միջև, սակայն այդ ծրագիրը վերածվեց մղձավանջի։ Իսրայելցիների և իրանցիների հակամարտության և շահերի ներհակության պատճառով այդ հարցն այնպիսի խճճվածք ընդունեց, որ մինչև օրս այն վերջնական լուծում չի ստանում։ Գնդապետ Նորթը քննարկեց Իրանի իսլամական հանրապետության ղեկավարության և ԱՄՆ-ի պատասխանատուների հանդիպման և չմիջնորդավորված երկխոսության հնարավորության հարցը, և Իրանի իշխանությունների հետ շփումներ չունենալու պատճառով նպատակահարմար գտավ գործարքը կատարել այն միջնորդների օգնությամբ, որոնք զենք էին հայթայթում Իրանի համար։ Այսպիսով, Օլիվեր Նորթը ծառայության կոչեց Մանուչեհեր Ղորբանիֆարին, որը կարող էր գրավել Իրանի իսլամական հանրապետության բարձրաստիճան ղեկավարության վստահությունը։ 1985 թ. փետրվարին Իսրայելն Իրանին հանձնեց TAV տեսակի 500 հրթիռ։*

Օլիվեր ՆՈՐԹ

Մի շաբաթ անց Ֆրանկֆուրտի օդակայանում գտնվող մի հյուրանոցում տեղի ունեցավ առաջին իրանա-ամերիկյան հանդիպումը»։

Այնուհետև Թեդ Քոփըլը անդրադարձավ Ֆրանկֆուրտի հյուրանոցում ընթերցված Ռեյգանի այն ուղերձին, որտեղ ԱՄՆ-ի նախագահը հույս էր հայտնում, թե այդ հանդիպումը կարող է հիմք ծառայել հետագա շփումների համար։ Հաղորդման ընթացքում լսվեց նաև բանակցությունների ժամանակ հնչած ելույթների, այդ թվում նաև Մանուչեհեր Ղորբանիֆարի ելույթի ձայնագրությունը։ Թեդ Քոփըլը Ղորբանիֆարի ելույթի վերաբերյալ նշեց, որ վերջինս բանակցությունները ձախողելու և շահութաբեր գործարքում հաջողության հասնելու նպատակով կողմերի խոսակցությունը սխալ էր թարգմանում։ Բանակցությունները, ավելացրեց նա, բարդ ընթացք ունեին, քանի որ խոսակցությունը թարգմանվում էր երկու թարգմանիչների՝ Մանուչեհեր Ղորբանիֆարի և գեներալ Սիկորդի իրանցի գործընկեր Ալբերտ Հաքիմի միջոցով։ Օլիվեր Նորթն այն բանի համար, որ Ղորբանիֆարը խոստացել է իրաքյան օդային հարձակումները կանխելու նպատակով Իրանին հեռագնաց հրթիռներ հանձնել, բացահայտ կերպով արտահայտեց իր զարմանքն ու զայրույթը։ Այդ պատճառով էլ, եզրակացնում է Քոփըլը, Իրանի և Ռեյգանի ներկայացուցիչների միջև տարաձայնություններ առաջացան, և այդ տարաձայնությունները էլ ավելի բարդացրին բանակցությունների ընթացքը։

Ձայնագրության մեկ այլ հատվածում լսվեց Իրանի իսլամական հանրապետության ներկայացուցչի ձայնը, որը խոսում էր թարգմանչի օգնությամբ. *«Մեզ անհրաժեշտ են հրթիռներ։ Իրանը կործանման եզրին է կանգնած։ Մեզ անհրաժեշտ են Իրաքի մասին ռազմաստրատեգիական տեղեկություններ։ Շուտափույթ լուծեք այդ հարցը, որպեսզի այդ [illegible] [illegible], և այդ գործարքը վերջանա»։*

Այնուհետև հեռուստահաղորդման մեկնաբանը անդրադառնալով Ղորբանիֆարի ստանձնած դերին, մասնավորապես նշեց. *«Բազմաթիվ թյուրիմացություններով հանդերձ, որոնց հեղինակը երկդիմի քաղաքականություն վարող Ղորբանիֆարն էր, Ֆրանկֆուրտյան հանդիպումից երկու օր անց Իրանին հանձնվեց ևս 500 հրթիռ։ Սակայն ոչ մի պատանդ ազատ չարձակվեց»։* Այդուհանդերձ, հանդիպումից հետո Վաշինգտոն հաղորդված Նորթի ուղերձը գրված էր լավատեսական ոգով։ Ուղերձում ասված է. *«Ես կարծում եմ, որ մենք գտնվում ենք մի կարևորագույն իրադարձության շեմին։ Բոլոր պատանդները ազատ կարձակվեն երկրորդ հանդիպման ընթացքում, կրկնում եմ՝ ազատ կարձակվեն երկրորդ հանդիպման ընթացքում»։*

Թեդ Քոփըլը այնուհետև շարունակում է. *«ԱՄՆ-ի Ազգային անվտանգության խորհրդի նախկին նախագահ Մաքֆարլինի գլխավորությամբ մի հանձնախումբ գործուղվեց Թեհրան։ Հովարդ Թայշըրը, որի հետ երեկ հանդիպեցի, հանձնախմբի անդամներից էր։ Մենք մեծ հույսեր էինք տածում, ասում է Թայշըրը, և հավատում էինք, որ Մերձավոր Արևելքի ժամանակակից պատմության մեջ կարևոր դեր ենք ստանձնելու և մասնակից ենք դառնալու պատանդների ազատ արձակման գործին»։* Ամերիկյան հանձնախմբի ինքնաթիռը, ավելացնում է Թեդ Քոփըլը, վայրէջք կատարեց Թեհրանի օդակայանում։ Ի նշան բարյացակամության, նրանք իրենց հետ վերցրել էին մի հախճապակյա տուփ, բանալիի տեսքով շոկոլադ և նախագահի մակագրությամբ մի ավետարան։ Ինքնաթիռը Իրան էր տեղափոխում նաև հրթիռների համար նախատեսված պահեստամասեր։ Հանձնախմբին ուղեկցում էին Օլիվեր Նորթը և Իսրայելի հակաահաբեկչական կազմակերպության գործակալ Ամիրամ Նիրը, որը Թեհրանին ներկայացավ իբրև ամերիկացի։ Պահեստամասերով բեռնված մեկ այլ ինքնաթիռ սպասում էր Թել Ավիվի օդակայանում։ Ըստ նախնական պայմանավորվածության, բանակցությունների հաջողության և Մաքֆարլինի կողմից պատանդների ազատ արձակման վերաբերյալ օդաչուին լուր հաղորդելու դեպքում ինքնաթիռը պետք է ուղղություն վերցներ դեպի Թեհրան։ Սակայն Թեհրանի բանակցությունները անհուսալիորեն դանդաղ էին ընթանում։ Հակառակ Մաքֆարլինի սպասումների, Իրանի իսլամական հանրապետության կողմից բանակցություններին մասնակցում էին ոչ բարձր մակարդակ ունեցող ներկայացուցիչներ։ Բանակցությունների նախնական փուլը Մաքֆարլինի հանձնարարությամբ վարում էր Օլիվեր Նորթը։ Վկայակոչելով ԿՀՎ-ի կողմից կատարված վերլուծությունները, բանակցությունների համար ընդհանուր ֆոն նախապատրաստելու նպատակով ամերիկյան կողմը փորձում էր էլ ավելի խոշոր չափերով ներկայացնել Իրանի տարածքային ամբողջականության ուղղված Խ. Միության կողմից սպառնացող վտանգը։ Հաղորդման ընթացքում նորից հնչեց Ղորբանիֆարի ձայնը, որը թարգմանում էր Ֆրանկֆուրտյան բանակցությունները։ Դրանից հետո Թեդ Քոփըլը բացահայտեց Ղորբանիֆարի ստանձնած երկդիմի դերը։

[illegible]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Մեր հատուկ թղթակից Սևարոն Բոյաջյանը Փարիզից հաղորդում է

● Լիոնում այս ամսի վերջին կայանալու է Դևիսի գավաթի խաղարկության եզրափակիչը, որտեղ գլխավոր մրցանակը խաղարկելու են ԱՄՆ-ի և Ֆրանսիայի հավաքականները։

Արդեն հրապարակվել է ԱՄՆ-ի հավաքականի վերջնական կազմը, որը հանդես է գալու այդ պատասխանատու մրցաշարում։ Այն գլխավորելու է մեր հայրենակից Անդրե Աղասին։ 2-րդ ռակետը լինելու է Սամպրասը, իսկ զուգախաղերում հանդես են գալու Ֆլակն ու Սեկուծոն, որոնք վաղուց են համագործակցում։

Առայժմ ֆրանսիացիները գաղտնի են պահում իրենց վերջնական կազմը, սակայն Անդրե Աղասին ամենայն հավանականությամբ կմրցի Ֆոռժեի հետ։ ■

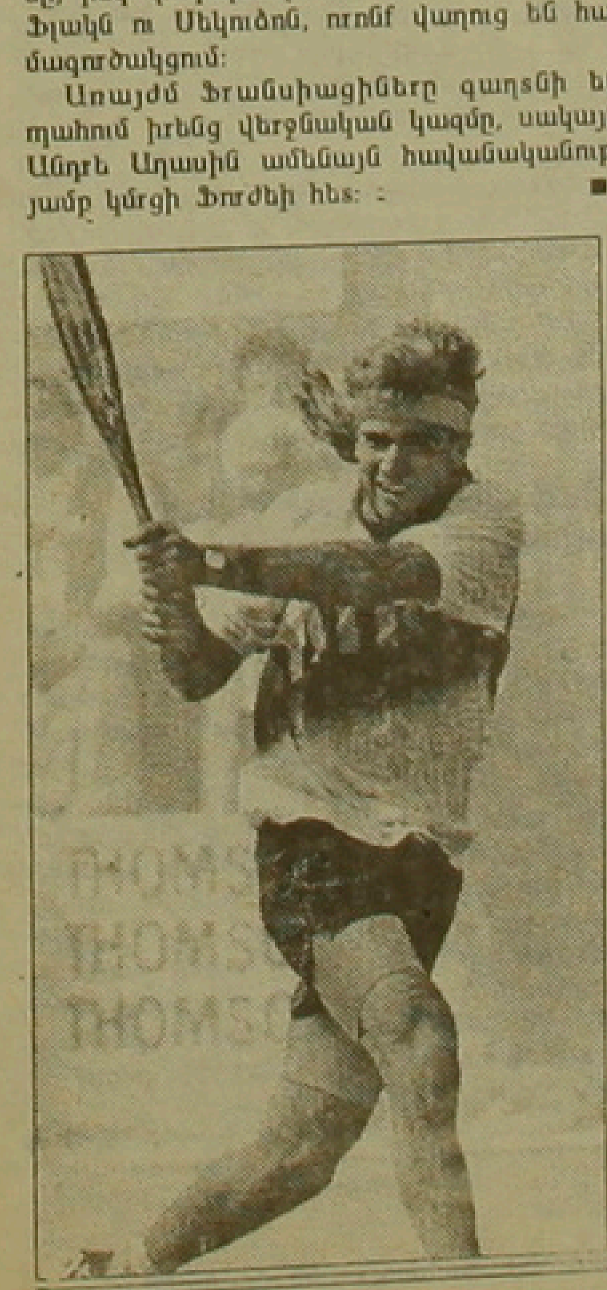

● Իսի Լեմուլինո-ի հայկական մարզական ասոցիացիայի թիմը, որտեղ հանդես է գալիս նաև «Արարատ»-ի նախկին ավագ Աշոտ Խաչատրյանը, անցյալ կիրակի մրցակցի դաշտում ռեգիոնալ առաջնության հերթական տուրում ուժերը չափեց միանձնյա առաջատար «Ֆրետո» թիմի հետ։ Դա սկզբունքային մրցավեճ էր, քանի որ հաղթանակի դեպքում «Իսի Լեմուլինո»-ն միավորներով հավասարվում էր մրցակցին և դառնում առաջատար։

Այդպես էլ եղավ։ Անհաշտ մրցակցությունն ավարտվեց «Իսի Լեմուլինո»-ի հաղթանակով՝ 1:0 հաշվով։ Աշոտ Խաչատրյանի մասնակցությամբ այս թիմը 5-րդ անընդմեջ հաղթանակը տարավ (3-ը առաջնությունում) և հիմա, ինչպես և «Ֆրետո» թիմը, 6 խաղից հետո ունի 15 միավոր (Ֆրանսիայում հաղթանակի համար տրվում է 3, ոչ ոքիի համար՝ 2, պարտության համար՝ 1 միավոր)։

Կրկին իրեն գերազանց դրսևորեց Աշոտ Խաչատրյանը։ ■

Կմասնակցեն աշխարհի առաջնությանը

Վաղը Սիդնեյում սկսվելիք բռնցքամարտի աշխարհի հերթական առաջնությանը մասնակցելու համար Ավստրալիա մեկնած ԽՍՀՄ հավաքականի կազմում ընդգրկված են նաև հայ երեք բռնցքամարտիկներ՝ երևանցիներ, ԽՍՀՄ ժողովուրդների 10-րդ սպարտակիադայի չեմպիոն ու գավաթակիր Ալեքսան Նալբանդյանը (48 կգ), աշխարհի ու Եվրոպայի չեմպիոն, ԽՍՀՄ առաջնությունների 6-ակի հաղթող Իսրայել Հակոբկոխյանը (71կգ), ԽՍՀՄ չեմպիոն, տաշքենդցի Արթուր Գրիգորյանը (60 կգ)։

1989 թվականին Մոսկվայում կայացած աշխարհի նախորդ առաջնության մրցանակակիրներից ԽՍՀՄ հավաքականում Իսրայել Հակոբկոխյանի հետ մնացել են նաև աշխարհի չեմպիոն, թբիլիսեցի Անդրեյ Կուրնյավկան (81 կգ), արծաթե մեդալակիր, դիմիտրովգրադցի Եվգենի Սուդակովը (91 կգ) և 3-րդ մրցանակակիր Կոնստանտին Ցզյուն (63,5 կգ)՝ Սերով քաղաքից։

Սպասում ենք ուրախ տեղեկությունների։ ■

«Պամիր»-ը սպասում է մրցակցին

Նոյեմբերի 17-ին «Արարատ»-ը ԽՍՀՄ գավաթի 51-րդ խաղարկության 1/16-րդ եզրափակիչի պատասխան խաղում պետք է հյուրընկալի Տեռնոպոլի «Նիվա» թիմին, որին առաջին խաղում զիջել է 1:3 հաշվով։ Չնայած դժվարին պայմաններին, մրցակիցը մտադիր է անպայման ժամանել Երևան և հեռագիր է տվել, որ գալու է հատուկ չվերթով։ Սպասվում է հետաքրքիր, անհաշտ մրցակցություն։ Արարատցիները ամենայն լրջությամբ պատրաստվում են այդ խաղին։ Իսկ «Պամիր»-ը, 2 հանդիպումներում էլ հաղթելով Տիրասպոլի «Տիլիգուլ» թիմին (2:0, 4:0), դուրս եկավ 1/8-րդ եզրափակիչ և սպասում է «Արարատ»-«Նիվա» զույգի հաղթողին։ ■

Հայ պատանի բասկետբոլիստները կիսաեզրափակիչում

Դնեպրոպետրովսկում ավարտված մինչև 17 տարեկան բասկետբոլիստների Խորհրդային Միության առաջնության փնջային մրցաշարում Հայաստանը ներկայացնում էր «Հայծխախոտ» արտադրական միավորման «Ուրարտու-2» թիմը։ Մեր պատանի բասկետբոլիստները (մարզիչ՝ Սաթեոս Նիկողոսյան) հաջող անցկացրին մրցաշարը, հաղթեցին ՌՍՖՍՀ-ի, Ղազախստանի և Մոլդովայի հավաքականներին ու չնայած զիջեցին Ուկրաինայի և Բելոռուսիայի հավաքականներին, սակայն գրավեցին 2-րդ տեղը և հիշատակված վերջին 2 թիմի հետ կիսաեզրափակիչի ուղեգիր ձեռք բերեցին։

Դա մեծ հաջողություն է և վկայում է, որ «Ուրարտու» մարզառևտրական ակումբի գործունեությունը բասկետբոլի բնագավառում հիմնավոր է և արմատներն էլ խորանում են։ Կիսաեզրափակիչը կայանալու է հունվարին։

Փնջային 4 մրցաշարերի 3-ական ուժեղագույն թիմերն այս փուլում բաժանվելու են 2 խմբի։ Հետո նորից 3-ական լավագույնները 2-րդ շրջանից մրցակարգով որոշելու են ԽՍՀՄ չեմպիոնին։ ■

Գարի Կասպարովը 2-րդ մրցանակակիր

Փարիզում ավարտված այսպես կոչված արագ ճատրակի միջազգային խոշորագույն մրցաշարում, որտեղ յուրաքանչյուր պարտիային նախատեսված էր 50 րոպե ժամանակ, աշխարհի չեմպիոնը գրավեց 2-րդ տեղը։ Կասպարովը եզրափակիչում 0,5:1,5 հաշվով զիջեց Թիմանին։

Հոլանդացի գրոսմայստերն ստացավ 400 հազար ֆրանկ, իսկ Կասպարովին բաժին հասավ 200 հազար ֆրանկ։ ■

Այսօր կորոշվի չեմպիոնը

Երևանցի միջազգային վարպետ Արտաշես Մինասյանը ճատրակի ԽՍՀՄ բարձրագույն խմբի առաջնության եզրափակիչ տուրից առաջ 10 հնարավորից վաստակել է 7,5 միավոր։ Ա[illegible] չափ ուժեղ կազմ ունեցող և ժամանակին շվեյցարական մրցակարգով անցկացվող մրցաշարում դա բարձր ցուցանիշ է, սակայն [illegible] ղանդավոր ճատրակորդը 2-րդ տեղում է։ Մինչև 7-րդ տուրը Արտաշեսը միանձնյա և վստահորեն գլխավորում էր մրցաշարային աղյուսակը՝ [illegible] վաստակել էր 6 միավոր և մոտակա մրցակիցներից առաջ անցել մեկ միավորով։ Թվում էր, [illegible] նրան հասնել և առավել ևս շրջանցել [illegible] լևս հնարավոր չէր, մանավանդ որ մրցաշարի ավարտին մնացել էր ընդամենը 4 տուր։ Սակայն Մինասյանը 8-րդ տուրում ցավալի [illegible] սություն կրեց գլխավոր մրցակցից՝ Սահրադ[illegible]վից, և վերջինս միավորներով հավասարվեց Արտաշեսին։

Հետո հիշյալ ճատրակորդը հաղթանակներ տարավ նաև 9-րդ և 10-րդ տուրերում, և այսօր կայանալիք վերջին տուրից առաջ կես միավոր ավելին ունի, քան Արտաշեսը։ Մինասյանը այդ ընթացքում վաստակեց 1,5 միավոր։ 10-րդ տուրում նա հաղթեց գրոսմայստեր Ալեքսեյ Դրեե[illegible]ին, 3-րդ տեղում է գրոսմայստեր Վլադիմիր [illegible]տիչինը (Սանկտ Պետերբուրգ), որը վաստակել է 7 միավոր։ ■

Բաժինը վարում է Սևոն [illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Հավանական է Բորիս Պանկինի հրաժարականը

Վերջին օրերս Մոսկվայում ԽՍՀՄ արտգործնախարարությունից մեզ լրագրողների շրջանակներում ասեկոսներ են տարածվել արտաքին քաղաքական գերատեսչության ղեկավար Բորիս Պանկինի հավանական հրաժարականի մասին: Լրատվության վարչությունում «Ի-Ֆ»-ի թղթակցին ասացին, որ այդ մասին տեղեկացել են արեւմտյան ռադիոկայանների հաղորդագրություններից: Արտգործնախարարությունում, ըստ երեւույթին, չեն բացառում իրադարձությունների նմանատիպ զարգացումը, քանի որ գերատեսչությունը խոր ճգնաժամ է վերապրում: Նախարարության առաջիկա վերակազմավորումը նախատեսում է աշխատակիցների բազմաթիվ կրճատումներ, ինչը կարող է ամբողջ նախարարի անգործությանը հետ: Դիվանագետները գտնում են, որ Բ. Պանկինն այն մարդը չէ, որը կարող է փրկել ԽՍՀՄ արտգործնախարարությունը: Նրանց կարծիքով, միայն խորհրդային արտաքին քաղաքական գերատեսչության նախկին ղեկավար Էդուարդ Շեւարդնաձեն է ի վիճակի պահպանել նախարարությունը փլուզումից:

Ինչպես «Ի-Ֆ»-ին հաղորդեց Է. Շեւարդնաձեի օգնականներից մեկը, *«Սմոլենսկայա հրապարակ վերադառնալու մասին զրույցներ կան, սակայն պաշտոնական առաջարկներ դեռ չեն եղել»:* ■

Գների ազատականացման հարցում չշտապել

Սանկտ-Պետերբուրգի քաղաքագլուխ Անատոլի Սոբչակը Ռուսաստանի ղեկավարությանը կոչ արեց չշտապել գների ազատականացման հարցում, մինչեւ հողային ռեֆորմի եւ Ռուսաստանի արդյունաբերական համալիրի սեփականաշնորհման գործընթացի իրականացման սկիզբը:

Ելույթ ունենալով լրագրողների առջեւ, Ա. Սոբչակը նշեց այն հակասական հետեւանքները, որոնք սպասվում էին Պետերբուրգում Բ. Ելցինի տնտեսական բարեփոխումների ծրագրի հրապարակումից հետո: ■

Որոնումները վնասներ են պատճառում Ս. Ղազար կղզուն

Վենետիկում ջրի մակերեսի բարձրացման հետեւանքով աղետալի որոնողների զոհ է դարձել նաեւ Ս. Ղազար հայոց վանքը, որը կրել է ծանր վնասներ: Վանքի օգնության համար հանգանակություն է կազմակերպել Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը: Ի դեպ, մոտ 25 տարի առաջ եւ նույն օրը (նոյեմբերի 4) Վենետիկը դարձյալ ջրերի տակ էր մնացել: Քաղաքի բնակիչները մեղադրել են կառավարությանը 1966 թվականից ի վեր նախատեսված աշխատանքների թերացման մեջ: ■

Սերբիան դիմում է հանրությանը

Սերբիայի մի շարք հասարակական գործիչներ մտադիր են դիմել աշխարհի դեմոկրատական հասարակայնությանը Հարավային Սերբիայում իրականացվող եղեռնագործության կապակցությամբ: Այդ մասին «Ի-Ֆ»-ի թղթակցին հաղորդեց պատմության գիտությունների դոկտոր-մայոր Կիմ Ցագոլովը:

Նա ասաց, որ դիմումը, ըստ երեւույթին, մոտ օրերս կուղարկվի ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Պերես դե Կուելյարին եւ «մեծ յոթնյակի» ղեկավարներին:

Կիմ Ցագոլովը հայտարարեց, որ իրավիճակը Հարավային Սերբիայում վերջին ժամանակներս կտրուկ սրվել է: *«Ըստ էության, ռազմական գործողությունները տեղի են ունենում մարզի ամբողջ տարածքում»:* ■

Ադրբեջանի խորհրդարանը հանձնարարում է զինծառայողներին

Ադրբեջանի Գերագույն խորհուրդը հայտարարեց, որ ազգային ինքնապաշտպանության ուժերի ստեղծումն ուղղված չէ Ադրբեջանի տարածքում տեղակայված ԽՍՀՄ պաշտպանության եւ ներքին գործերի նախարարության ստորաբաժանումների զինծառայողների դեմ: Դա հարկադրական քայլ է, որի նպատակն է կայունացնել իրավիճակը Հայաստանի հետ սահմանամերձ շրջաններում, խափանել *«Հայաստանի կողմից իրականացվող լայնածավալ հարձակումը»:*

«Զինծառայողների եւ նրանց ընտանիքների իրավունքների ոտնահարման որեւէ փորձ խստորեն կպատժվի հանրապետության օրենքներով», նշվում է խորհրդարանի հայտարարության մեջ:

Այդ հայտարարության հրապարակումը պայմանավորված է նրանով, որ վերջերս, ինչպես նշվում է փաստաթղթում, կենտրոնի որոշ շրջանակներ հրահրում են հակաադրբեջանական նյութեր փորձելով խուճապի մատնել Ադրբեջանում գտնվող զինծառայողներին եւ նրանց ընտանիքներին: Որպես առիթ օգտագործվում է ինքնապաշտպանության ուժերի ստեղծման մասին օրենքը: Ակնհայտ է, ասվում է հայտարարության մեջ, որ այդ ամենի ետեւում կանգնած են այն ուժերը, որոնք ձգտում են ապակայունացնել իրավիճակը հանրապետությունում: ■

Ներքին զորքերը կհեռանան Վրաստանից

Մոսկվայից ստացված տեղեկությունների համաձայն, Վրաստանի տարածքում տեղակայված ներքին զորքերի ստորաբաժանումները կհեռանան հանրապետությունից մինչեւ 1992 թ. հուլիսի 1-ը: Այդ մասին *«Ի-Ֆ»*-ի թղթակցին հաղորդեց Վրաստանի ներքին զորքերի գլխավոր վարչության պետ Վանո Չելիձեն: Նրա խոսքերով, Վրաստանում կազմավորվող ներքին զորքերը կծառայեն հանրապետության կարգուկանոնը պահպանելուն: Այդ զորքերը կվերահսկեն նաեւ հատուկ նշանակության օբյեկտները:

Մինչդեռ, Վրաստանի նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիան հրամանագիր հարապարակեց, որով ազգայնացնում է հանրապետության տարածքում տեղակայված զինամթերքը, տեղափոխման միջոցները, ռազմական տեխնիկան, բազաները եւ այլ գույքը: ■

Սնեգուրը մեղադրում է ժողովրդական ճակատին

Մոլդովայի նախագահ Միրչա Սնեգուրը մտադիր չէ որեւէ պատժիչ միջոց ձեռնարկել նոյեմբերի 10-ի երեկոյան տեղի ունեցած ցույցի մասնակիցների նկատմամբ: Այդ մասին նա հայտարարեց «Ի-Ֆ»-ի թղթակցին տըված հարցազրույցում: Ցույցը, որի ընթացքում հնչում էին հանրապետության նախագահի պաշտոնն ու արժանապատվությունը վիրավորող կարգախոսներ, կազմակերպել էին Մոլդովայի ժողովրդական ճակատի կողմնակիցները:

Միրչա Սնեգուրը նշեց նաեւ, որ այդ մեղադրանքները ժողովրդական ճակատի առանձին ներկայացուցիչների ձեռքի գործն է: *«Ճակատի ղեկավարներ Դրուկը, Ռոշկան, Մատեյը ոչ միայն վարկաբեկում են նախագահին, այլեւ տապալում այնպիսի հրաշալի ժողովրդավարական շարժումը, ինչպիսին է Մոլդովայի ժողճակատը»*, հայտարարեց Մ. Սնեգուրը: ■

Մոսկվայում քննարկվեց գազի մատակարարումը վերսկսելու հարցը

Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահի առաջին տեղակալ Բաբկեն Արարքցյանը հայտարարեց, որ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարության ներկայացուցիչների միջեւ Մոսկվայում տեղի ունեցած բանակցությունների ժամանակ հատուկ ուշադրություն էր հատկացվել Հայաստանի գազի մատակարարումը վերսկսելու վրա:

«Ի-Ֆ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում Բ. Արարքցյանը հաղորդեց, որ հանդիպման ժամանակ բարձրացվում էր Հայաստանի եւ Ադրբեջանի սահմանում հատուկ 10 կիլոմետրանոց գոտի ստեղծելու մասին հարցը: Սակայն հայկական կողմը, նրա խոսքերով, գընահատեց դա որպես Հայաստանի վրա գործադրվող կոպիտ ճնշում, որը չի համապատասխանում Ժելեզնովոդսկի պայմանագրի ոգուն: Պահանջվեց առանց որեւէ նախնական պայմանների անհապաղ բացել գազատարը: Ընդ որում, Արարքցյանի խոսքերով, ոչ մի փաստաթուղթ չստորագրվեց:

Բ. Արարքցյանը նշեց նաեւ, որ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ բանակցությունների գործընթացը կվերսկսվի նոյեմբերի 15-ին: ■

Հանդիպում դեսպանների հետ

Նոյեմբերի 11-ին Ուզբեկստանի նախագահ Իսլամ Քարիմովը ընդունեց ծանոթանալու նպատակով հանրապետություն ժամանած Իսպանիայի, Նիդերլանդների եւ Շվեդիայի լիազոր դեսպաններին: Զրույցի ժամանակ Ի. Քարիմովը պատմեց շուկային անցնելու հանրապետական ծրագրի մասին, նշելով, որ, քանի դեռ Ուզբեկստանի բնակչության մեծ մասն ապրում է աղքատության մեջ, չի կարելի բոլլասրել շուկային բերապիայի սկզբունքը:

Ուզբեկստանի նախագահը նշեց, որ հանրապետությունը *«առայժմ դուրս չի գա Միության կազմից»*, սակայն մտադիր է հորիզոնական կապեր հաստատել, հաշվի առնելով այն, որ բոլոր ինքնիշխան հանրապետությունները կարող են ինքնուրույն համագործակցել աշխարհի պետությունների հետ: ■

«Կովկասյան պատերազմն անխուսափելի է»

ԽՍՀՄ ժողպատգամավոր Վիկտոր Ալկսնիսը «Ի-Ֆ»-ին տված հարցազրույցում հայտարարեց, որ հավանություն է տալիս Չեչենա-Ինգուշական հանրապետությունում արտակարգ դրություն մտցնելու մասին Ռուսաստանի նախագահի հրամանագրին, չնայած դա պետք է արվեր ավելի վաղ:

Վ. Ալկսնիսը նշեց, որ իրականանում է այն, ինչի մասին իր ժամանակին նախազգուշացնում էր *«Միություն»* պատգամավորական խումբը, այն է՝ Միության փլուզման գործընթացը անխուսափելիորեն կղիպչի եւ Ռուսաստանին: Նրա կարծիքով, Ռուսաստանի հանրապետություններում տեղի ունեցող անջատողական գործընթացը հնարավոր է կանգնեցնել միայն զինվորական ուժ գործադրելով: Վ. Ալկսնիսը վերջում հայտարարեց, թե *«կովկասյան նոր պատերազմն անխուսափելի է»:* ■

Մուջահեդները Մոսկվայում

Մոսկվա ժամանած աֆղանական մուջահեդների պատվիրակության հետ բանակցությունների գլխավոր եւ, միեւնույն ժամանակ, անբաժան խնդիրներն են՝ հասնել Աֆղանստանի քաղաքական կարգավորմանը եւ վերադարձնել խորհրդային ռազմագերիներին: Այդ մասին հայտարարեց խորհրդային արտաքին քաղաքական գերատեսչության պատասխանատու աշխատակիցը: **«Դիվանագիտական համայնապատկեր»**-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ նա նշեց, որ անիրական է մեծ ակնկալիքներ ունենալ մուջահեդների հետ առաջին լայնածավալ բանակցություններից: Բայց ասել, թե բանակցություններն ապարդյուն կլինեն, միտս չէ: **«Ինքնին մուջահեդների այցի փաստը շատ խոսուն է»**, նշեց ԽՍՀՄ արտգործնախարարության աշխատակիցը: ■

Գամսախուրդիայի կոչը Վրաստանի բնակչությանը

Վրաստանի նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիան Վրաստանի ողջ բնակչությանը կոչ արեց **«ելնել պայքարի»** վրաց պառլամենտական ընդդիմության դեմ:

Ելույթ ունենալով նոյեմբերի 9-ին Կառավարական տան մոտ տեղի ունեցած հանրահավաքում, նախագահը հայտարարեց, որ **«հազիվ թե արժեր խոսել այդ հրոսակախմբի մասին, Միգուայի եւ Կիտովանիի գլխավորությամբ, եթե նրանք իրենց անմիտ գործողություններով ողջ Վրաստանը չկանգնեցնեին բարդ խնդիրների առջեւ՝ միջազգային ճանաչման գործում»:**

«Վրաստանում խաղաղություն չի լինի, մինչեւ որ չոչնչացվի այդ հրոսակախումբը», նշեց նախագահը: ■

Ղրղզստանում հաց են չորացնում

Վերջին օրերս Ղրղզստանի մայրաքաղաք Բիշքեկը տենդում է հացի իրացման պահանջարկի պատճառով, չնայած, ինչպես հաղորդեց **«Ի-Ֆ»**-ի թղթակցին նախարարների կաբինետի պետքարտուղար Անդրեյ Իորգանը, անհանգստության համար պատճառներ չկան: Հանրապետությունն ունի 2,5 ամսվա ալյուրի պաշարներ եւ նախատեսվում է միութենական ֆոնդից լրացուցիչ մատակարարել 35 հազար տոննա արտասահմանից ներմուծված ցորեն:

Ղրղզստանի հացամթերման արդյունաբերական հզորությունները դեռ թույլ են տալիս բավարարել նույնիսկ իրացման պահանջարկը: Նոյեմբերի 6-ից 9-ը Բիշքեկում վաճառվում էր օրական մինչեւ 200 տոննա, այն ժամանակ, երբ հացի իրացման սովորական օրական նորման կազմում է 160-170 տ.:

Ստեղծված իրավիճակը Ա. Իորգան բացատրեց սպառնացող սովի մասին տարածվող ասեկոսներով, որոնք ստիպում են ժողովրդին **«հաց չորացնել»:** ■

Ուկրաինայի տրոցկիստների համագումարը

Խարկովում տեղի ունեցավ Ուկրաինայի տրոցկիստների համագումարը: Ինչպես հաղորդում է «Ի-Ֆ»-ի թղթակիցը, համագումարում քննարկվում էին զուտ «մասնագիտական» եւ տնտեսական հարցեր, մասնավորապես, մասնագիտական միավորումների կանխելու խնդիրները: Ելույթներում նշվում էր, որ սեփականության տրամադրակում *«դասակարգվածության ցածր մակարդակը միշտ չէ, որ թույլ է տալիս արդյունավետ օգտագործել հակաբեռնմնավորիչ միջոցները»:* Համագումարի մասնակիցներին առանձնահատուկ մտահոգություն է պատճառում «կովկասցիների» վարվելաձեւը, որոնց շրջանում վերջերս շատացել են «անկողնային» ծառայությունների համար վճարելուց հրաժարվելու դեպքերը: Պատգամավորները եկան ընդհանուր կարծիքի՝ «կովկասցիներից» վարձը վերցնել նախօրոք: Տղամարդկանց եկամուտների նվազման պատճառով համագումարը որոշում ընդունեց չբարձրացնել ծառայությունների վարձը: Որոշվեց նաեւ մասնագիտական գործունեության այդ տեսակետի պարզաբանման մասին աշխատանք տանել «ոչ տրոցկիստականների» շրջանում: ■

Կիրովականցի երեխաների ալբոմը Ֆրանսիայում

Կիրովականում էր գտնվում Շառլ Ազնավուրի ստեղծած **«7-ը դեկտեմբերի»** կազմակերպության ներկայացուցիչը, որը հյուրընկալվեց Մանկական գեղագիտական դաստիարակության կենտրոնում: Նա դրվատանքի խոսքեր ասաց անցյալ տարի Ֆրանսիա ուղարկված եւ Փարիզ, Լիոն, Բորդո քաղաքներում ցուցադրված կենտրոնի սաների 160 աշխատանքների մասին: Նա հայտնեց, որ կազմակերպությունը մտադիր է առաջիկայում հրատարակել այդ ստեղծագործությունների ալբոմը, եւ իր այցելությունը նպատակ ունի համաձայնությունը ձեռք բերել կենտրոնի հետ: Կազմակերպության ներկայացուցիչը ձեռք է բերել գեղագիտական կենտրոնի ցուցահանդեսի բոլոր աշխատանքները:

ՍԱՄՎԵԼ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

Հանրապետությունները կարող են համագործակցել

ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության օպերատիվ ղեկավարման կոմիտեի նախագահ Իվան Սիլաեւը հաղորդեց, որ նոյեմբերի 17-ին Մոսկվայում տեղի կունենա ինքնիշխան հանրապետությունների կառավարությունների ղեկավարների հերթական հանդիպումը Արեւմուտքի յոթ առաջատար երկրների ֆինանսների նախարարների հետ: «Նրանք,— նշեց Սիլաեւը,— *գալիս են հետաքրքիր նյութերով, որոնց մենք կծանոթանանք մեկերկու օրից»:* Մասնավորապես, ասաց նա, հույս կա պայմանավորվածություն ձեռք բերել ԽՍՀՄ պարտքերը մարելու ժամկետը հետաձգելու վերաբերյալ, ինչը կարեւորի ձեռնարկը տնտեսական բարեփոխումների համար:

Միեւնույն ժամանակ Ի. Սիլաեւը ափսոսանք հայտնեց, որ *«առանձին հանրապետություններ ձգտում են անհատական գործողությունների՝ բարդ իրավիճակից դուրս գալու համար»:* Նրա կարծիքով, այդ խնդիրները միայնակ լուծել հնարավոր չէ: Ի. Սիլաեւը համոզվածություն հայտնեց, որ *«իրականում հնարավոր է սերտորեն համագործակցել»:* ■

Լուրերը՝ «Ինտերֆաքս»-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան
Macintosh համակարգչային շարվածքը՝ Ռ.Ա.Կ. մամուլի եւ տեղեկատվության կենտրոնի

digitised by A.R.A.R.@